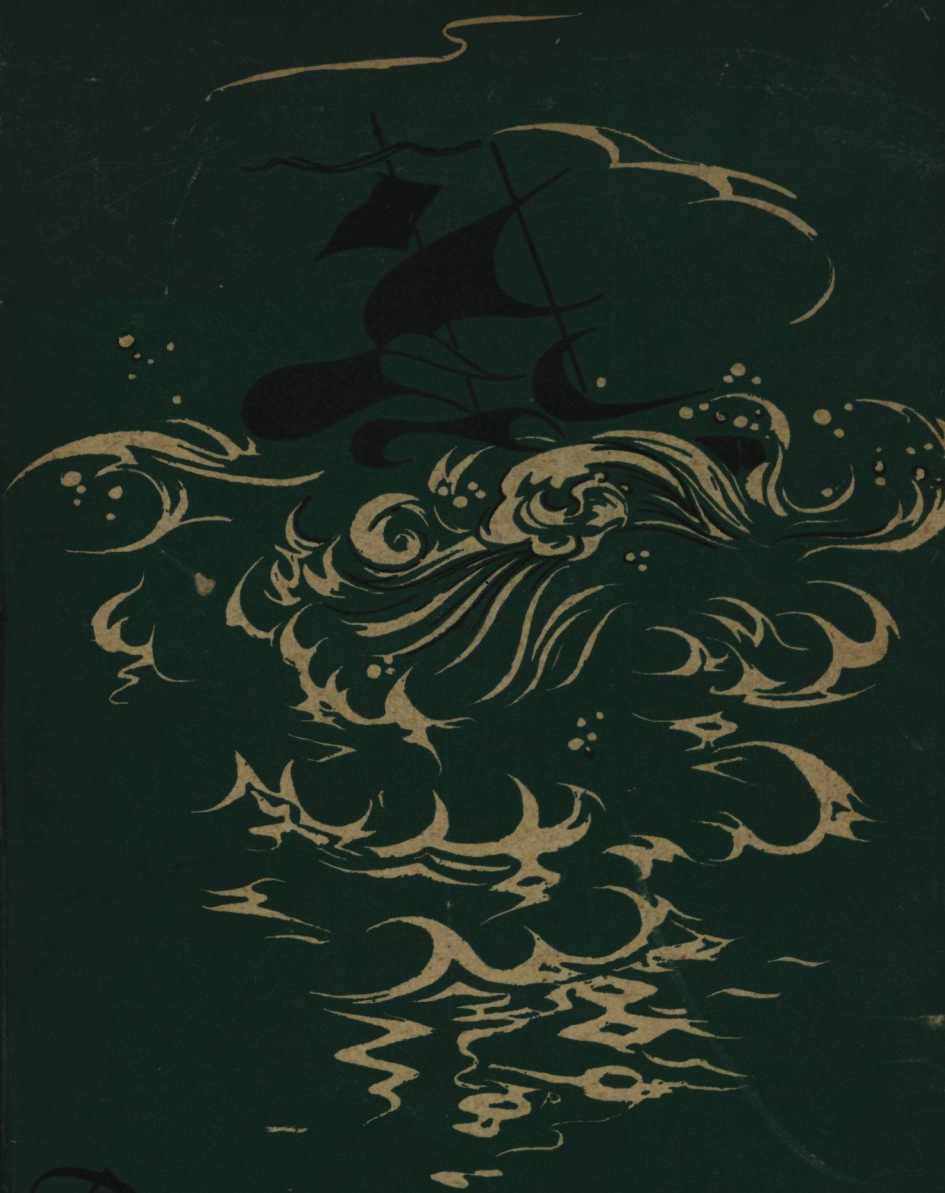

De

M. Mole

Vliegende Hollander

De Vliegende Hollander

M. Mok

De Vliegende Hollander

ST

Tweede druk
„De Tijdstroom” Lochem
1945

Opgedragen aan mijn uitgever

P. A. HEMERIJCK

(obiit XI-VII-MCMILV)

I

 E storm jaagt door de zeilen als een brand,
de masten staan als torens opgeplant
in de oneindigheid van zee en lucht,
de zeilen zijn als vogels, die hun vlucht
niet kunnen temperen; de wind, in golven,
beukt aan hun zwarte vleugels. Of er kolven
geslagen worden op een trommelvel,
zoo davert het; geluiden, uit de hel
omhooggestooten, onderwereldsch vuur,
dat blaast het water aan tot bijtend zuur
en streept de baren met een adernet
van vloeiend schuim, dat fladderend besmet
de takels en het want met grauwe flarden,
zij staan te beven, in een norsche, harde
weerspannigheid, die geen geweld ontwijkt,
maar plaatst zich voor den einder en bestrijkt

den blinden cirkel van den horizont.
Daarbinnen ligt de wereld als een mond,
een open muil, die alles zal verslinden:
golven en schepen, hemelen en winden;
een spiegelvlak, waarin het schepsel ziet
zijn eigen wezen, dat het nimmer ried,
eer uit den afgrond hem de dood verscheen,
het sombere besef, dat hij alleen,
zonder het lichtspoor van een hemelsch sein,
moet wanken tusschen zijn en niet meer zijn.
Zoo stort verbeterd zich dit kleine schip
de golven door, een namelooze stip
temidden van de toppen en de dalen,
die opgewoeld zijn door het ademen
der ruimte, de verbijsterende kracht,
waarop de zonnen wentelen, een jacht
van goud en wit, die zich door het seizoen
der eeuwigheid voltrekt, als een visioen,
in duizend generaties uitgedroomd.
Maar nog beweegt de gloed, nog komt gestroomd
het zonlicht tusschen wolken, die als rotsen
den horizon versperren, eenmaal botsen
en doen den bliksem springen langs den wand
der hemelen, het vuurschrift van een hand,
die werpt zijn onverbiddelijke taal
in bloed en vlammen door de wereldzaal.
De donder rolt, lawine van geluid,
neerstortend langs de wolken, die vooruit-

geschoven staan, een donker voorgebergte,
fel schudden zij hun koppen, als getergde
leeuwen, zij rennen in de hemelkooi
dol heen en weer. De „Arend”, in een plooi
der golven weggezakt, is haast teloor,
een schaduwvlek, het snel vervagend spoor
van een voltrokken menschelijk bestaan.
Maar dit gedoemde schip kan niet vergaan,
het zuigt zich aan de watermuren vast
en trekt zich op, de grauw verweerde bast
rijdt op een golfrug, overwinningskreet,
die zich door stormen voort te planten weet,
die teistert donderslag en bliksemlicht
met vuur van een geweldiger gericht:
gegrepen door het goddelijk gezag,
kruist het de zeeën tot den jongsten dag.

Daar staat hij, klein onder het rukkend zeil,
zijn mond een kerf, zijn oog als met een vijl
geslepen tot een lichtenden karbonkel.
De smalle voorhoofdshuid, waarin een kronkel
van kracht en wrok gelijnd is, heel de kop,
gebogen in den wind, een hamerklop
tegen het zwijgen van de wereldmacht,
de stilte, die hem jaagt bij dag en nacht,
een in zijn blinden toorn gestikte schreeuw,
eenmaal gehoord, en nu van eeuw tot eeuw
naklinkend in de holte van zijn brein.

Nooit dooft in hem het branden van die pijn,
hij zoekt het zwart geweld van den orkaan,
de golven, die elkaar te pletter slaan,
opdat hij in den baaierd één seconde
vergeten mag, dat in zijn hoofd de wonde
der eenzaamheid voor eeuwig is geboord,
dat hij moet leven, hard en onverhoord,
steeds dieper zinkend in onpeilbaar zwijgen,
waaruit de echo van den kreet blijft stijgen,
de vloek, die hem door God is toegebracht.
Maar nimmer, ook niet in den woesten nacht,
wanneer het schuwe licht van ster en maan
verzwolgen is, de golven loopen aan
in bulderende stoeten op het schip,
nooit stoot het zich te pletter op een klip.
De dood loeit door de zeilen en het want,
er is geen wereld meer, het groot verband
van de creatie is uiteengeslagen,
en nog begint het einde niet te dagen,
nog is de barre eeuwigheid in zicht.
De morgen komt, het druilerige licht
ontrolt opnieuw zijn troosteloos gordijn,
de horizon vertoont zijn starre lijn,
waarop hij koersen zal, zolang de vloek
zijn schip bezwaart. Een albatros, op zoek
naar prooi, met koninklijken vleugelslag,
opent de diepte van den jongen dag.
Nog even staat, in radeloos getuur,

hij op de plecht. De scheepsklok slaat het uur
des nieuwen daags; hij gaat naar zijn kajuit,
zijn voeten slapen, met een dof geluid,
de doode eeuwen mee. Hij zit ter neer,
de schemering trekt op, er is niets meer
dan deze eeuwig onvolbrachte taak.

Hij bijt zijn lippen saam, hij kan de wraak
van God niet sprakeloos doorstaan, zijn vuist
komt als een blok op tafel neergesuisd.

In scherpe woorden spreekt hij zijn gebed:
„God in den hemel, ik weersta Uw wet;
ik ken Uw machtsbereik, ik ken mijn recht:
de vloek, dien Gij mijn schip hebt opgelegd,
treft mij en U, zij treft ons beiden saam:
mijn marteling voltrekt zich in Uw naam!”

Voortdurend kreunt en huivert het aan boord,
door spant en bint vreet de vervloeking voort,
tot molm wordt langzaam elke deel verteerd,
het touwwerk is tot wollig pluiz verweerd.
Een donker steunen jammert langs het dek,
wanneer een man beweegt: uit elke plek
schiet onder zenuwmartelend gegil
een horde van gestalten op; hun schril
gekrijsch schijnt naar de lucht omhoog te staan,
als flakkerende toortsen; in een baan
van walm en vlammen gaat de man voorbij,
hij houdt zijn weerloos aangezicht terzij,

maar overal omwolkt hem het gekrijsch.
Hij beeft, op deze eindelooze reis
is hem geen oogenblik respijt gegund;
zijn lijf is tot een schaduw uitgedund,
een tanig vlies omspant zijn naakt karkas,
de zeewind heeft een smaak van roet en asch.
Zijn hand, een spaan van beenderen en vel,
werd een zelfstandig wezen, dat het spel
des levens voortzet tegen wil en dank,
het brast en reeft, het luistert naar den klank
der zeilen en volvoert stom het gebaar,
dat andermaal de reis verlengt, die naar
geen haven voert. De dreiging van den dood,
die tegen het instinct van leven stoot,
werd in haar somber tegendeel verkeerd:
elk ademen, elk gebaar vermeert
de pijn van te bestaan. De stilte lokt
aan gene zijde, maar het leven stukt
in eeuwigheid niet meer. Tot aan de grens
van zijn lichamelijkheid kromp de mensch,
en jaagt daar, duizelende op den rand,
de plichten na van een verloren land.

De mannen leven zwijgend naast elkaar,
hun kaken zijn versteend; slechts hun gestaar
verraadt nog vuur: verbittering en hoop.
En soms is er iets heftigs in hun loop:
gehunker, lange jaren onderdrukt,

dat eensklaps driftig aan de teugels rukt.
Zij stappen langs het dek, er adert bloed
in hun gelooide huid, alsof een vloed
van leven hun opnieuw wordt ingegoten,
eer zij hun lichaam in het duister stooten.
De hemel en de zee verstrakken tot
een muur, hun hartstocht rent dien muur kapot.
Hun hoofd, voorover naar de ruimte, snijdt
een voor in het gelaat der eeuwigheid.
De muur komt nader, handen hemelwaarts,
storten zij op de reeling. Er druipt paars
bloed uit hun schedel, een vergiftigd vocht.
Hun wankel lijf beschrijft een vreemde bocht
en slaat aan dek; het duivelsche gegil,
dat uit de kieren stijgt, verwekt geril
in hun ten doode afgematten romp,
zij kruipen overeind, en als een klomp
schuiven zij andermaal de masten toe,
geketend aan het wezenloos gedoe,
dat noch het leven, noch de dood kan zijn.
Voor deze kwaal bestaat geen medicijn.

Maar soms, als sprong een doode uit zijn graf,
ontwaakt er in hun keel een schor geblaf;
zij zien elkander aan; een enkel woord
maakt hen opnieuw belust op spel en moord.
Een grijnslach trekt hun lippen wijd vaneen,
hun kakement van louter pees en been

staat als een trechter open, het genot
doet zeever loopen door hun drogen strot.
Dan, in het laaggezolderde verblijf,
hangen zij om de tafel, lijf aan lijf;
de koppen, in den gelen kaarsenschijn,
die van hun groevig masker elke lijn
verscherpt, zien knipperoogend naar het blad,
waarop de steenen springen, met gespat
van vonken, met een rammelend geklik,
dat roept begeerte wakker in hun blik,
een doodsbehagen, dat zich tot het bot
te wreken zoekt; zij zien de hand van God,
die om hun leven werpt en het vergooit.
Hun lichaam, in het zwarte hol gekooid,
zwiept overeind, stoot blind aan wand en vloer;
het duivelsleger, immer op de loer,
begint te krijten in het wrak beschot.
Nog danst de dobbelsteen, nog werpt hen God
als groezelige vodden van zich af
en doemt hen tot een sterven, dat geen graf
bereiken mag, een aardsche helleplaag.
Het tintelt in hun oogen en hun maag,
zij walgen van zichzelf en van de rest,
die daar te leven hangt, terwijl de pest
van de vervloeking aan hun lichaam vreet.
Zij scheuren alles open: met een kreet,
waarin hun jammer zich naar buiten stort,
als smetstof uit een brekende retort,

slaan zij de handen aan hun blinkend mes,
een stalen striem, die als een witte bres
tegen den zwarten muur staat uitgekorven.
Zij stooten toe, hun oogen zijn bestorven
van drift en haat, een kierende spelonk.
Staal knarst op staal, er schiet een gouden vonk
tusschen de vechters op, en andermaal
suist naar een uitgebeenden kop het staal.
Hun baard is grauw van schuim, er parelt bloed
op hun gespannen vel. Een nieuwe vloed
van haat en walging doet hen feller stooten,
zij hakken in de huid, totdat het bloote
geraamte zichtbaar wordt, een spitse elleboog,
een kaakbeen, dat zich bevende bewoog
en dat plots kraakt onder een bliksemslag.
Het lijkt, alsof hun koppen in een lach
gebleven zijn of in een wild grimas.
Zij zien elkaar door een bewasemd glas:
nog altijd deelgenoot van deze aard.
Waarom schonk hun de duivel niet een zwaard,
waarmee zij in één slag elkanders nek
kunnen verbrijzelen? Een moede trek
ontspant hun aangezicht, zij vallen neer.
Het is vergeefs geweest, ook deze keer:
hun wonden dragen reeds een zwarte korst,
nog kreunt hun bloed van ongestilden dorst.

Bijwijlen sloot de harde kapitein

zich op in zijn kajuit; de scherpe lijn
rondom zijn mond verzachtte langzaam tot
een schaduw van weemoed. Hij wist God
hier, ergens in het schemerig vertrek;
het was of er iets rustte op zijn nek,
een zware hand, die drukte hem omlaag.
De wereld was een raadselige vraag,
eeuwig gesteld en eeuwig ondoorgrond;
hij voelde, dat het goddelijk verbond
de schepping naar het licht geheven hield.
Verlatener dan ooit, alleen beziel
door het besef van zijn verstootenheid,
sloot hij de oogen, zag het hemelwijd
uitdijen, hoorde licht den vleugelslag
der winden, die het opperste gezag
verkondden in een bleeke lispeling;
en alles sidderde, geen enkel ding
bleef onberoerd door dezen zachten klank.
Alleen de „Arend” schoof, gelijk een bank
van duister, door dit stralende heelal,
donkere onheilskreet in het geschal
van blijdschap, in het jubelende koor
dat van de aarde opwaarts ruischte door
de sterren naar het witte achterland,
waar Christus aan des Vaders rechterhand
de wereld overzag en deed het klein
hart van den mensch verpuren tot een pijn,
die brandde door den sluier van den dood

en zocht vertroosting in den Vaderschoot.
Dan wischte Decker zich de oogen af
en nam den Bijbel; bij het klaar en straf
gebeiteld oordeel van den boetprofeet
verscherpten zich zijn trekken; als een heet,
verdorrend waaïen joeg het langs hem heen,
de wereld werd een vlak van asch en steen,
waarboven het vernietigende vuur
der zon de schepselen een levensduur
bleef teisteren: het was Gods eigen oog,
dat eeuwig zich van kim tot kim bewoog,
een grimmig teeken, dat zich aan den wand
der wereld voortschoof en met dorst en brand
de stervelingen martelde, totdat
zij uitgemergeld, stom en afgemat
vooroverstortten in den hellepoel,
van alle aardsch bestaan het somber doel.
De schipper lachte, en dit lachen stond
als met een mes gekorven om zijn mond,
het was niet hoorbaar; door het harde rif
van zijn gebeente sloop het als een gif,
verkilde hand en voet, herschiep hem gansch
tot marmer, een niet meer op de cadans
der schepping gaande mensch, maar een versteend
bezinksel, dat zijn levenskracht ontleent
aan het onwezenlijke van zijn staat:
een doode, die de wereld gadeslaat.

II

SEN maannacht: door een zilverwitten stroom
glijdt het vervloekte schip; de bange droom
van zijn verschijning werd een tooversprook,
een lichtend wonder, dat bij nacht ontloek
en bloesemt open tot een blanke roos,
die staat te beven in het sprakeloos
waaien der duisternis. Het sterrenveld
hangt zacht te sidderen in het geweld
der stilte en het donkere geklots
van water om den boeg wordt aan de rots
van zwijgen tot gemijmer uitgewischt.
De zeeman op de hondenwacht, in mist
van waak en dommel, peilt den nacht vooruit.
Hij droomt: ginds op de zee beweegt zijn bruid,
in witte sluiers loopt zij daar te zwieren;
hij sluit zijn oogen bijna, door de kieren

ziet hij de verre bloem van haar gelaat;
zij fluistert naar zijn ooren; haar gepraat
doet rillingen van hunker door hem loopen;
hij buigt het hoofd, hij houdt de armen open,
om haar te vangen, maar zijn hand beroert
een takel en hij is teruggevoerd
tot het bestaan, waartoe hij werd gedoemd:
genoot van hen, wier naam men amper noemt.
En op hetzelfde oogenblik verschuift
er iets aan dek, een angstig kreunen stuift
voorbij het tuig, de echo van een tred,
die in den maneschemer is gezet.
De wacht ziet om; het kantig lichaam van
den kapitein staat zwijsend voor den man,
die kan de oogen nauwelijks ontwaren,
maar huiverend voelt hij het harde staren,
dat in zijn oogen dringt. Hij hoort opnieuw
het zwarte doemwoord, dat een afgrond hieuw
tusschen hun leven en het menschenland.
De schipper, nauw gebarend met de hand,
wijst hem ter kooi te gaan: hij zal de plaats
bezetten tot de volgende der maats
aan dek verschijnt. Reeds staat hij in postuur
en neemt in onbewegelijk getuur
de zee op. In het witte maanlicht steekt
zijn smalle kop naar voor, tot asch verbleekt,
maar hard als diamant, een steenfragment,
gehouwen uit een rots, die niemand kent.

Hij ziet het water en de blanke lucht,
de ronde maan, een overrijpe vrucht,
meewiegend op het eeuwige getij,
en ook in het verborgene ziet hij:
de stomme kracht, die alles heeft geschapen;
hij voelt haar streelen aan zijn kille slapen,
reeds uren duldde hij dat zacht gestreel,
het tastte langs zijn oogen en zijn keel,
hij woelde op zijn leger, vloekte, spooog,
voortdurend voelde hij, dat het bewoog.
Ten slotte sprong hij op, liep heen en weer,
hij zag de wanden van zijn hut niet meer,
het stille fluisteren en streelen blies
hen weg en zijn weerspanning lichaam wies,
eenzame boomtronk, naar den hemel uit,
en steeds vervolgde hem dat wit geluid.
Hij ging aan dek, de ruimte woei hem aan,
hij dacht: „Ik moet het uiterste doorstaan —”;
en nu rijst zijn gestalte boven boord
als van een mensch, die niets meer ziet of hoort.
Maar het geheime streelen van den nacht
laat hem geen adempoos, verlamt zijn kracht.
Het is, alsof hij andermaal moet schrijden
den weg, dien hij gegaan is door de tijden,
een moeizaam voorttasten langs rots en kloof,
geslingerd tusschen wanhoop en geloof.
Hij ziet de zwarte bergen en de dalen,
waarin hij reeds als kind heeft moeten dwalen.

Hij hijgt, hij wil vooruit en niet terug,
maar als een vogel voor den storm, zoo vlug
wordt hij de jaren doorgevoerd en staat
aan het begin van alle goed en kwaad,
het wonder oogenblik, toen hij begon
te leven en alleen maar leven kon,
een kiem, die door het licht is aangeraakt
en wordt een vrucht, die glanzende en naakt
zich aan het spel der elementen geeft,
verrukt omdat hij ademhaalt en leeft.

Dit is de stad, waarin zijn leven gloorde:
de veste aan den Amstel en het IJ;
wat eens het schuchter knapenhart bekoorde,
glijdt aan den man als een visioen voorbij,
een beeld van wild en zinneloos bedrijven —
maar het wàs schoon, zijn mond verbijt de pijn;
hij weet: van de verrukking mag niets blijven,
alleen het bittere moet eeuwig zijn.

En toch, het wonder heeft hem ingenomen,
als was hij weer een schuw en eenzaam kind,
dat loopt met open oogen door de droomen,
die het op deze aard vertastbaard vindt.

De mijmering doet hem een lach ontglippen,
het is de glimlach der herinnering,
die tooveret zon rondom zijn dunne lippen
en doet hem zuchten van bevrediging.

De stad was goed, daar werd de geest gestooten

tot zulk een hooge, toomelooze vaart,
dat over zee en land de stralen schoten
en Hollands macht omspande heel de aard.
Hem heugt het pril begin: hoe de rebellen,
zijn eigen koppig en vermetel ras,
het Spaansche rijk verteerden in een felle
guerilla tot een uitgedord gewas.
Geen tyrannie kon in dit land gedijen:
de vleugelslag der winden was te breed,
de hemel boven Hollands vlakke weien
omgaf de menschen als een golvend kleed.
Zij moesten diep hun armen kunnen steken
in het oneindige, dat hen omwoei,
hun leefkracht putten uit de verre streken,
waar in den avond stierf de zonnegloei.
Zij moesten zich bewegen als de wolken,
de rotskasteelen in de blauwe lucht,
als vogels, die het hemeldiep bevolken
en niets biedt weerstand aan hun rappe vlucht.
Hun ademtocht was vrijheid, in hun longen
begon de golf te zwellen van het lied,
dat in geen eeuwigheid is uitgezongen,
want zelfs de dood raakt aan dit klinken niet.
Het is de zang geworden stem der aarde,
de drift die in den oernacht reeds begon:
toen het omnevelde bewustzijn klaarde,
steeg zij in klankfonteynen naar de zon.
En in dit Hollandsch land, waardoor het stroomen

der wateren zijn witte vlammen jaagt,
wordt zij in elke lispeling vernomen,
die stem van vrijheid, die de aarde draagt.
Niet tevergeefs stond hier door alle eeuwen
een generatie op de spa gebukt
en heeft, tot haar de grijsheid ging besneeuwen,
aan water en moeras den grond ontruikt.
In het eenzelvig staren van de boeren
en in den open blik van den proleet
brandde eenzelfde koorts: zij allen zwoeren
der vrije mannen onverschrokken eed:
de macht te planten van hun knoestig wezen
gelijk een laaiend vaandel in dit land,
slechts God, geen aardsche koningen te vreezen,
en in de holte van de Vaderhand
geborgen, voor hun sober deel te strijden,
de sterke teerkost van een vroom gemoed:
elk op zijn wijze naar den dood te schrijden,
het eeuwig rijk van leven tegemoet.
Er scheen hun geen vervoering ingegeven,
zij stonden stram onder het jagend zwerk,
hun oog alleen verried, dat ingedreven
was in hun hart der vrijheid gloeiend merk.
Zij stonden onder het verbitterd vlagen
van wind en regen als ontlooverd hout,
dat achter het bewind der luide dagen
bewegingloos de eeuwigheid aanschouwt.
Uit het graniet der monotone jaren

bouwde hun zekerheid een vesting op:
dit land, in alle stormen en gevaren,
bleef hun vertrouwder dan hun harteklop;
de mensch was heer, tot waar de einders buigen
hun cirkel om het staren van zijn oog,
een meester en een nederig getuige,
die voor des Scheppers majesteit zich boog;
Hij liet de winden door de wereld kolken
en blies de regensluiers door het ruim,
Hij was gebieder van de vaart der wolken
en wierp het zonlicht neer als vliegend schuim.
Zij zagen van den hemel naar hun handen:
het werk was goed, dat Hij had opgelegd,
in zweet en kommer tot het einde branden,
zooals den eersten mensch was aangezegd;
den vloek der schepping met berusting dragen —
soms krimpt het hart van duldelooze pijn,
maar tot geen opstand zal het zich verlagen:
Gods wegen volgen een verborgen lijn.
Geen opstand zal het trotsche hart gedoogen;
alleen wanneer het donker rot rumoert,
de heerschers, die hem te verslaven pogen,
wordt hier tot rebellie de mensch gevoerd.
Dan is de opstand niet een vuige zonde
tegen het goddelijke heilsbestier,
maar een gerechte oorlog met de honden,
die klauwen naar het vaderlijk revier.
Een man is minder dan de vlam van leven,

die onweerhoudbaar door de schepping laait;
wie door haar aangeraakt is, kan niet sneven,
al weet hij dat zijn lijf als stof verwaait;
zijn drift is voor de eeuwigheid geschapen,
een nieuw geslacht wordt drager van zijn geest,
en dit besef maakt vlijmender het wapen,
waarmee hij optrekt naar het grommend beest.
De aarde is het vlak, waarop zijn voeten
den roffel kloppen van het hard verzet,
haar sappen dringen stadig in zijn bloed en
verwekken gisting in zijn adernet.
Hij drukt zijn schouders naar het hemelhooge,
het is alsof zijn lijf de schepping draagt,
soms voelt hij zich door duizeling bevroegen,
maar nooit heeft hij zijn sterken stap vertraagd.
Wat hij de eeuwen door in zwijgend strijden
achter het masker van zijn aangezicht
had opgetast, begint zich te bevrijden
en klieft de ruimte als een bliksemschicht:
het is de barsche liefde, die zijn leden
geduldig zich doet krommen naar den grond,
het is de schuwe ernst, die zijn gebeden
onhoorbaar op deed stijgen uit zijn mond.
Nu is het halfverhulde luid geworden:
zij zien met trotschen blik den hemel aan,
de dragers van de goddelijke orde,
wier zin in woorden niet kan opengaan,
maar in hun hart staat het geheim te klinken,

het is het rythme, dat hun daden stuwt;
zij zijn een levend lied, hun oogen blinken
van een geluk, dat dood noch duister schuwt.
In hun gemeenzaam schrijden wordt iets wakker,
verbondenheid, die amper is vermoed.
Niet meer het klein bezit van huis en akker,
niet onberaden driften van het bloed,
maar vrijheid en haar hoog en juichend roepen,
klank dien slechts de vergoddelijkte kent,
doet hen verrukt zich scharen bij de troepen,
die gaan, als sterren aan het firmament,
langs banen, in de eeuwigheid beschreven:
er is geen dag, geen nacht, alleen het licht
van onverwelkbaar en volschapen leven,
dat naar de stem der harmonie zich richt.
De kameraadschap, opperste ervaring,
is overstorten in Gods pure bron.
Dit is de eeuwig eene openbaring,
die het extatisch hart des menschen won.
Geen vaandel wordt hier naar de lucht gestooten,
waarin een klaarder vuur van leven gloeit,
dit is de roos, die immer half gesloten,
in kuische pracht door alle eeuwen bloeit.
En voor de schuwe oogen van de strijders
was dit het vuur, dat alles heeft bestraald;
zij wisten zelf niet, zondige belijders,
welk rijk zij droomend waren ingedwaald.
Zij zagen Christus van het kruis gestegen

en opgerezen tot des Vaders macht,
het heil der eeuwigheid had vorm gekregen,
lang eer de dood hun nog was toegebracht.
Het bloed des Heilands drupte uit Zijn wonden,
maar het was zuiver water voor de ziel,
waarop, een onvergankelijke stonde,
het witte licht van de genade viel.
Zij stonden stil. Was dit nog ademen
of reeds de golfbeweging van het Al?
Er voer een windvlaag door verborgen dalen,
er klonk een roepen als bazuïngeschal.
Zij wendden hun gelaten naar het klinken,
zagen de aarde dampen, en de zon,
die stond daar boven hen den damp te drinken,
alsof een beek terugliep naar de bron.
Het hemelsche visioen was niet vervlogen:
de aard had deel aan 's hemels overvloed.
Zij zagen: elke plek, waar zij bewogen,
toonde den afdruk van des Meesters voet.
Daar werd geen brood gegeten, of Zijn handen
hadden het zuiver baksel toe bereid;
daar was geen dronk, waarin Zijn bloed niet brandde,
tot een verkwikking voor de ziel herleid.
Het land, dat voor hun oogen lag ontloken,
werd enkel in het hooger weten vrij;
voor hem, die niet in Christus was gebroken,
bleef elk bestaan een doffe slavernij.
Vooruit! In Christus' naam den strijd gestreden!

Hun menschenrecht was heilig als Zijn woord.
Hij zelf had, vijftien eeuwen reeds geleden,
het klinken van hun vrijheidsroep gehoord,
aan huichelaars en bloedige tyrannen
den strijd op dood en leven aangezegd.
Zij zouden blijven staan als vrije mannen
of sterven voor hun onvervreemdbaar recht.

De strijd van tachtig jaren was begonnen.
Het hooglied van de vrijheid is een daad.
Wie door het licht des hemels was omsponnen,
verbrijzelt elke menschelijke maat.
Zijn heil kan zich uit stilte niet ontfouwen,
zijn onrust, een gekooide arend, slaat
verwilderd met de vleugels naar het blauwe
visioen der verte, dat hem niet verlaat.
De aarde moet hem tot een woonstee dienen,
hij zoekt het onvergankelijke licht.
Hij kreunt en hijgt. Waar is het eens geziene?
De horizon brandt hem de oogen dicht.
Zijn voeten loopen langs den weg der uren,
zijn hoofd haalt adem in den strakken wind,
waarop de schroeiing meewaait van de vuren,
in wier geweld de eeuwigheid begint.
O, deze honger van het hemelsch jagen,
het drijft hem naar een verder land, hij schrijdt
bezeten van dat rythme door de dagen
en werpt zijn fellen fakkel in den tijd.

Het vlamt. Is dit het licht nog van de goden?
De waanzin verft de wereld paars en geel,
al wat hem weerstand biedt doemt hij ten doode,
hij grijpt den tegenstrever bij de keel
en in den naam van God begint het moorden,
het Kaïnsspel, waarin de menschenlach
tot grijns verstart en aan de hemelboorden
druipt bloed als van een laten, wilden dag.
De Nederlanders in die verre dagen,
zij handelden als menschen en nog meer:
zij zijn niet door hun eigen vuur verslagen,
steeds hoorden zij den roep der stilte weer.
Tusschen de plunderingen en het slachten
zochten hun oogen naar het lichtend spoor
van Gods aanwezigheid en in de nachten
gingen zij aan het duister niet teloor.
Zij zaten op het Bijbelboek gebogen
en zuiverden hun lippen van vergift,
dat zij een dag lang hadden ingezogen,
terwijl het onweer woedde van hun drift.
De kreten der gemartelden in Naarden,
het bloedige getier op Haarlems wal,
het waren koren, die zich ergens paarden
met Gods verlossende bazuingeschal.
Het bitter Geuzenlied werd aangeheven,
met haat gedeesemd als een bijtend gist,
maar in de stemmen scheen iets mee te beven,
een droom, die zich in God geborgen wist.

Zij stortten op de donkere Spanjolen,
een hooger heil ging open in den slag;
God die de daad der vrijheid had bevolen,
stond achter hen met Zijn volstrekt gezag.
Den vijand, huiverende in het waaien,
bezeten door een hoogen, harden trots,
heugde de lichtval boven blauwe baaien,
zijn heerscher was een God van vuur en rots.
Hij stond vereenzaamd en met haat geladen
in dit verkilde land van mist en slijk,
soms leek het of zijn trotsche oogen baden
om teistering van zon; zijn hemelrijk
ontsloot de poorten niet voor de rebellen,
die vochten samen met hun stommen grond;
de bodem zoog, totdat het lijf ging hellen,
de armen grepen naar den horizont,
die steeg, en scheen al stijgende te draaien;
het hoofd, nog hijgend boven het moeras,
kreet om verlossing, slechts een eenzaam waaien,
de dunne lispeling van een gewas,
gaf antwoord op het radelooze schreeuwen.
Dan deed de stervende zijn oogen dicht,
nu woei het anders reeds, een wind van eeuwen;
de Moeder Gods verscheen, het zoete wicht,
dat in haar armen lag, zag naar den strijder
en glimlachte zijn wanhoop tegemoet.
De hemel voor zijn oogen werd al wijder,
hij viel Maria huiverend te voet.

Zoo stierven naamloos in het slijk der wegen
zij die het zonlicht droegen in hun bloed.
Dit land, door menschelijke macht verkregen,
was door den mensch met vijandschap gevoed
voor hen, die schennis pleegden aan zijn leven,
aan zijn vrijmachtigen en barschen staat.
Het Spaansche vaandel, dat omhoog kwam streven,
een jonge vogel met den dageraad,
ging met de moede zon ter kimme neder,
een vogel die zich wegstort in den dood;
geen sterveling zag zijn verschijning weder,
hij was vergaan gelijk het avondrood.

Hij weet, de peinzer in het licht der sterren,
de norsche kapitein: er neemt geen droom
gestalte aan, wanneer niet voor den verren
en eeuwig sprakeloozen hemelzoom
een mensch zich plaatst, uit wien een stem gaat klinken
en eensklaps schijnt het of de wereld sprak,
het is een klank die van het zonneblinken
en van het zachte ruischen van een tak
de ijle siddering, die hen doet leven,
in menschelijke taal tot uiting brengt;
zijn oogen staan van het geheim beschreven,
dat de gehaasten als een brand verzencht.
Maar deze, die zich uit den drom der kleinen
gelijk een toren naar den hemel heft,
blijft ongeschroeid, hij glimlacht in een reine

gevoeligheid, die ieder ding beseft
te zijn geschapen naar verborgen wetten,
levende zijn vervulling tegemoet;
geen menschenhand kan ooit den tijd verzetten,
waarnaar geheime zin het rijpen doet.
De oogst wordt niet gewonnen voor haar stonde,
hoezeer het hongerdier in menschen knaagt;
maar eenmaal wordt de oogster uitgezonden,
de ruimte, die hem langs de schouders vlaagt,
vereenzaamt hem en doet hem tevens raken
aan heel het diepe wereldsche gebied,
waartoe de hunkerenden nimmer naken,
want altijd opent zich een nieuw verschiet.
Zij zien hem aan, zij hooren naar zijn spreken,
een zee vloeit binnen in hun open hart,
een golvende ontroering, en hun bleeke
gelaten staan daar in het stomme zwart
der tijden als gebeiteld in de rotsen;
hun lippen zijn gespannen tot een koord,
hun saamgenepen handen worden knotsen
onder de vreemde trilling van dat woord.
Zijn breed gebarenspeel beschrijft de lijnen,
waarlangs de toekomst zich voltrekken zal,
een webbe, die zich als een kristallijnen
visioen afteekent tegen het heelal.
Hun koorts verinnigt zich tot dieper branden,
de meester wischt den nevel van hun blik,
zij zien de tot den oogst gerijpte landen,

zooeven nog verwildering en slik.
De hemel is versmolten met de aarde,
zij droomen en zij waken tegelijk.
Die mensch, die zoo betooverend gebaarde,
herschiep de wereld tot één eeuwig rijk
van glans, waarin het menschelijke trachten
tezaamvloeit met het wordende geheel.
Elk weet zich drager van de scheppingskrachten,
elk heeft aan het verborgen groeien deel.
Nog zal de wildernis hun hart belagen,
zij staan maar nauwelijks in evenwicht,
hun wankelheid kan dit besef niet dragen
meer dan één tel, een witte spits van licht
boven het eindelooze veld der jaren.
Maar hij, de meester, overbrugt den tijd,
in hem beweegt het leven van de scharen
en de beschouwende eenzelvigheid.
Die droomend waren zweept hij op tot daden,
de driftigen omhult hij met zijn droom;
als zij vertwijfelen aan de genade,
zien zij hem, staande voor den hemelzoom.

Dit was de ziener, die de Nederlanden
verlicht heeft met de vlammen van zijn geest,
vuurtoren die de duisternis verbande;
tusschen de golven stond hij onbevreesd:
de Zwijger, de heroïsch aangedane.
Een heros naar den Nederlandschen trant:

een sober man, er staan geen trotsche vanen
rondom zijn triomfatorskop geplant.
Onder het stille varen van de wolken
is alle praal tot ijdelheid gedoemd,
slechts weinige symbolen zijn de tolken
van wie den dag niet voor den avond roemt.
Maar wie in later eeuwen komt te peinzen
over den schepper van zijn vaderland,
het is hem of de horizonten deinsen,
hij ziet hem in het nameloos verband
der eeuwigheid, hoog boven de millioenen,
die hier in stilte grafwaarts zijn gegaan,
omhangen met de witte lichtfestoenen
van de onsterfelijkheid voor zich staan.
Eén kan het Nederlandsche hart ontroeren,
gelijk een kind, dat aan zijn vader denkt:
de Zwijger, die dit hart wist op te voeren
tot het bewustzijn, dat bevrijding schenkt.
Geen volk had ooit zich door dit land bewogen,
wanneer hij het weerspannige instinct
tot doelbewustheid niet had omgebogen:
een schare, in rebelschheid eensgezind.
Wat in de diepe harten lag verzwegen,
het vond belichaming in zijn figuur:
zijn vrijheid heeft de mensch van God verkregen,
en vrij volbrengt hij zijn levensduur;
wij werden in verscheidenheid geboren,
zoo zij ons de verscheidenheid een vaan,

die staat te waaien bij ons ochtendglorien
en als wij sterven met ons zal vergaan.
Zijn geest is op den tijd vooruitgevlogen,
ijlbode van een nieuwe maatschappij.
De generaties, met bevreemde oogen,
aanschouwden hem, slechts zelden konden zij
die vlucht benaderen, hun hart versteende
voortdurend om vergankelijk bezit.
Maar telkens als de stormwind hen vereende,
beseften zij: hun leven zelf was dit.
Dit is het eigendom van de geslachten,
de sterke keten, die hun rij verbindt,
van heel een volk de heilige gedachte,
die het wordt toegefluisterd door den wind;
de suizing, achter zijn bestaan vernomen,
die het als levensrhythme begeleidt.
Dit is de som van hunkeren en droomen,
waaraan een volk zijn leven heeft gewijd.

Een man, al heeft hem God een weg gewezen,
waarop geen sterveling hem volgen mag,
zal nimmer van de hunkering genezen
daarheen, waar hij het licht ontluiken zag.
De gansche wereld is door God geschapen,
alom draagt zij den indruk van Zijn hand,
en toch: hier staat een man, die niet kan slapen,
omdat hij ver is van zijn vaderland.
Alleen wie onder Hollands hemel weefde

het droomrag van zijn vroegsten kindertijd,
wie daar als knaap heeft stilgestaan en beefde,
want in zijn oogen drong het wereldwijd,
wie diep het grijze licht heeft ingedronken,
de schuwe pracht van Hollands atmosfeer,
wie in den avond stond en zag de vonken
der zon vergloeien in een doodstil meer,
wie door zijn poriën heeft opgenomen
het dunst geluid, de allerfijnste tint
van water en van wolken en van boomen,
hij blijft tot aan zijn dood een Hollandsch kind.
Den droomer enkel wordt dit gansch ontsloten,
hij delft de laatste zekerheden op,
gelijk een boer, die heeft zijn spa gestooten
diep in den grond, opdat haar harteklop
in weelde van gewas zich openbare;
zoo roept hij dezen rijkdom naar het licht,
den oogst van al zijn smachten en ervaren.
En in den maneschijn wordt zijn gezicht
een vlam, waarin het leven staat te gloeien
van een getijde, dat verloren liep;
maar zie, de doode golven gaan weer bloeien,
het is zijn adem, die hen wakker riep.
Dan hoort hij het verrukkelijke spreken,
waarin een man het moederwoord herkent,
dat hem werd toegefluisterd, eer zijn bleeke
gelaat zich naar het licht had toegewend:
de stem des bloeds — hij huivert, perst zijn lippen

weer samen tot een streep van louter steen,
hij strekt de hand, als ging hem iets ontglippen,
en houdt het vast. Hij voelt in pees en been
een nieuwe siddering: weer triomfeeren
de grauwe scharen van zijn vaderland.
Waarom kan hij dien tranenstroom niet keeren?
Het water druppelt op zijn dorre hand.
Hij is een kind, hij hoort zijn moeder praten:
„De vrede is gesloten; wij zijn vrij!”
Er golft een vlaggenzee boven de straten
der veste aan den Amstel en het IJ.
De mannen zijn bij duizenden gevallen,
men vindt hun sporen in het slijk niet weer,
maar God herkent Zijn dappere vazallen,
zij rusten in de stilte van den Heer.
Slechts weinigen staan voor herdenken open,
de rest jaagt achter nering en bedrijf.
Hij is van hen, die peinzend moeten loopen,
er weegt een zwaarte op zijn eenzaam lijf.
De vrijheid bloeit. Hij ziet de mannen zwoegen,
hun harde armen blinken in de zon,
zij rollen volle vaten naar de kroegen,
waar men het vrijheidsfeest al vroeg begon.
Zij laden en zij lossen op de kaden,
een zwarte scheepsromp staat omhooggeplant
tegen het licht; den grijnslach van het kwade
hoort hij rumoeren door het leege want.
De haringpakkers in hun witte kleeen

staan driftig te gebaren op den wal.
De vrijheid bloeit. Negotie moet regeeren,
zij is de meesteres van het heelal;
zij stuwt de schepen naar het kille Noorden,
naar West en Zuid, al waar de wind hen draagt,
zij vallen binnen, puilend tot de boorden,
met alles wat de macht van Holland schraagt.
De hooge heeren schrijden langs de wegen,
met kant en laken kostelijk bekleed,
zij zijn de incarnatië van den zegen,
waaronder Holland voor de vrijheid streed.
Zij zijn bezadigd, nuchtere fantasten,
die oogsten kalm het mateloos gewin,
het stapelt zich in kluizen en in kasten,
rijst met hun woningen den hemel in.
Hun hand gebiedt: de schepen, sterke paarden,
gaan steigerend en schuimbekkend vooruit,
boren hun kop den wind in, heel de aarde
ligt open voor hun felle drift naar buit;
een drift, die zich door niemand laat belagen:
zij heulde met den vijand van haar grond,
zij heeft een hooger vrijheid reeds zien dagen:
negotie overheerscht het wereldrond.
Zij proeft de geuren van de verste streken
en rent de zeeën op, naar den Levant,
de Oosterling ziet haar de hand uitsteken,
maar niet het zwaard, dat in de scheede brandt.
De vrijheid bloeit. Dit is de stad der steden,

de keizerin, die op haar pronkgewaad
juweelen speldt en glimlachend haar leden
in al de schatten dezer wereld baadt.
De tijd werd rijp, de vlag der Nederlanden
rijst blinkend op uit elken horizon,
het rood-wit-blauw staat aan de lucht te branden
als water, opgespoten door een bron.
Een heldendicht, waarin de kleinste jongen
de zege van zijn vaderland bezingt,
het wordt zoo hartvervoerend uitgezongen,
dat het de kinderen tot daden dwingt.
Zij trekken uit, de roekelooze knapen,
nadat hun hart schier van verlangen brak,
zij wisten, dat de wereld was geschapen
voor wie de handen uit de mouwen stak.
Zij hadden lang met droomerige oogen
over de watervlakte bij hun stad
staan turen, soms door heete koorts bevlogen,
een duivel, die hen op de hielen zat.
Zij snoeven 's avonds in hun armoewijken
de reuken in van zee en specerij,
wanneer de slaap hen dwong de vlag te strijken,
trok in den droom de zee aan hen voorbij.
Een jong geslacht voelt diepe lusten trillen,
het waait voortdurend, zij zien wolken gaan
boven de huizen, die daar in hun stille
verdokenheid als moede menschen staan.
Een stad is dood, wanneer men zit te staren

geluidloos bij een pulverend kozijn,
een stad wordt groot, als men komt thuisgevaren
uit landen bliksemend van zonneshijn.
De lucht groeit dicht, zij zien de grauwe bonken
van torens, huizen, en de kadereep,
waarop de zomerochtend staat te vonken,
als op een breed lachende tandenstreep.
Nu leeft de stad, nu kunnen zij haar minnen,
zij keeren weder tot haar moederschoot,
drinken haar adem met hun rijpe zinnen
en gaan weer zeewaarts met het morgenrood.
Het water woelt, de kust schimt tot een grijze
en onbewogen nevelbank ineen,
de driftig klapperende vanen wijzen
gestadig naar een nieuwen einder heen.
Een nieuwe einder: weinigen slechts weten
hoe diep de hartstocht is, die hen doorwoedt,
dat zij van een verlangen zijn bezeten,
dat zich door alle einders stooten moet.
De gloed van goud, de brand van avonturen —
de sterksten gooien alles van zich af,
om wind en zee en hemel te verduren
zoo naakt als God hen aan den zeeman gaf.
Zij zijn gevangen van de sirenen,
het zingt door storm en bliksem aan hun oor,
nog niemand is de verre vrouw verschenen,
wier stem blijft sidderen in hun gehoor.
Zij worden vreemdelingen op de aarde,

in elke haven gromt de zee hen na,
soms drinken zij, soms slaan zij met bedaarden,
schier menschenlijken blik het leven ga,
maar eeuwig brandt het heimwee in hun oogen:
zij zijn op reis naar een verzonken land.
Soms komen meeuwen naar het schip gevlogen
en zetten krijschend zich op ra en want.
Dan denken zij: „Dit zijn de laatste sporen
van wat in eeuwigheid niet wederkeert:
gekrijsch, dat zich één oogenblik laat hooren
en daarna in de stilte wordt verteerd...”

Zoo zijn de mannen, die de zee bevaren.
Hij kent hen goed, de harde kapitein:
zij die begeerig in den hemel staren
en nooit van zon en wind verzadigd zijn;
zij die hun armen naar den einder strekken,
de borst van verre kusten tegemoet
als wilden zij de weelde tot zich trekken,
de prikkel van het goud beheerscht hun bloed;
zij die zich aan de elementen schonken
en worden zelven tot een element:
een zee, waarin een wereld is verdronken —
hoe diep heeft hij dit varend volk gekend!
Hoe eenzaam heeft zijn jongenshart geleden,
zoo leed geen ander kind in Amsterdam,
waar ook zijn hunkerende blikken gleden,
hoe ver hem ook begeerte medenam,

er bleef iets donkers in zijn lichaam smeulen,
angst, hartstocht — nimmer wist hij het precies.
Soms ging hij uit gelijk een dartel veulen
en voelde hoe de ruimte om hem wies.
Hij liet zich juichend door de winden kussen,
stond voor den horizon in Waterland,
waar grijze verten alle kleuren blusschen
tot zachte nevels, waar te allen kant
de lijnen van de huizen en de torens
teloor gaan in het eeuwig wisselspel
van licht en schaduw, waar met zwarte horens
de wolken stormen, dieren die zich fel
de ruimte hebben ingestort en loopen
dwars door de weiden van het hemelveld,
stooten de einders met hun koppen open
en komen nieuwe verten toegesneld.
Dan wist hij, dat de wereldzee hem wachtte,
zijn wit gelaat was tot een vonk gespitst,
hij kneep zijn lippen saam, als in de nachten,
wanneer de hunkering hem had doorflitst.
Het was als toen: het ongetoomde razen
verging in weemoed, dien hij niet begreep,
achter het hooge branden der extase
volgde een stilte, die zijn keel toeneep.
God had de wereld naar Zijn wil geschapen,
de creaturen leefden naar Zijn wet,
straks zouden in het graf zij allen slapen
en nimmer opstaan uit dit donker bed.

Geen glimp van hun bestaan zou achterblijven,
het jagend stof woei alle sporen dicht,
door wind en zon bewogen nieuwe lijven,
het oud verlangen hield hen opgericht.
Was dit zijn angst? Hij liep met trage passen
terug naar het bedrijvig Amsterdam,
hij dacht met weezin aan het luide brassen,
dat elken avond als een rosse vlam
omhoogjoeg uit de straten en de sloppen
zijn walgelijk gerucht; hij zag het volk,
dat hing en tolde met bedronken koppen,
hun adem stonk en dreef gelijk een wolk
tusschen de schurftig uitgeslagen huizen,
waarboven nog een late veeg van vuur
den avondval verkondde, en het suizen
van verre boomen aan een stil en puur
geluk herinnerde; maar in de stegen
scheen hij de laatste mensch, die dit verstond,
de arbeidskudde kende slechts den zegen
van drank, die neerwaarts klokte door den mond.
Hij haatte hen, hij haatte deze slaven,
de aard, waarop zich hun bestaan voltrok,
den God, die hen deed zwoegen om hun have,
elkaar vermoorden voor een schamel brok.
Bedrog, het stille ruischen van de boomen,
bedrog, de gouden tinteling van zon,
wie niet van pijn en honger was bekomen,
wie niet een bete voor zijn tanden won,

hij moest zich voor een handvol duiten bukken,
gekromd staan van den prillen dageraad
tot aan den nacht; geen zuiverend verrukken,
dat ooit in golven door zijn lichaam slaat;
hij wil den nood in spel en roes vergeten,
een koning zijn, wegslingeren het juk,
waaronder hij een langen dag moest zweeten,
wanhopig zich vergooien aan geluk.

Eenmaal is hem dit al vertrouwd geworden:
zijn hart, dat niets dan kommer heeft gekend,
berust en wordt een bloesem, die verdorde,
eer zij zich naar het licht had toegewend.

Zoo was de vrouw, tot wie hij moeder zeide,
haar lijf was tot een grauwen klomp vergoord.

Had zij nog deel aan hunkeren en lijden?

Het leven in haar oogen scheen vermoord.

Gelijk een doode schoof zij door de woning,
een lichaam, dat geen laatste rustplaats vond;
gedwongen tot een ziellooze vertooning,
gaat het voor eeuwig op de aarde rond.

Zij sprak, zij had de woorden van de menschen,
haar stem klonk dof, als uit een ander land,
waar niets meer is te vragen of te wenschen,
geen klank, die er de stilte ooit verbant.

Hij hoorde steeds die stilte in haar woorden
en dacht: „Zij heeft toch eenmaal luid geschreid,
dien verren nacht, toen ik hen vechten hoorde,
het is of dat gegil mij nog doorsnijdt.

Toen is het laatste in haar doodgeslagen,
zij heeft daarna zoo slaperig gepraat,
alleen haar handen schijnen nog te klagen,
als zij hen op haar knieën rusten laat..."

Zoo spon zijn schuw gemijmer lange draden,
die woeien weg, eer hij een einde vond.
Hij kon den zin van haar bestaan niet raden,
het was maar beter, dat zij niet bestond:
dan zou hij zonder schroom zijn weggelopen,
de wereld in, al naar de wind hem dreef.
Maar zij bestond, de tijd kon haar niet sloopen,
zij bleef volharden in haar doodsche geleeft.
En altijd vreesde hij voor nieuwe rampen,
wanneer zijn vader 's nachts de trap beklom.
De dronkaard scheen een vijand te bekampen,
die duwde naar de aarde hem weerom.
Hij steeg en viel, het stommelen wierp steenen
tegen het glazen zwijgen van den nacht,
er vielen scherven, witte vlammen schenen
één oogenblik en werden omgebracht.
Of schiep zijn angst die beelden en geluiden?
Het kind lag klappertandend in zijn bed.
Hij dacht: „Het heeft misschien niets te beduiden,
het is alleen de angst, die mij ontzet.”

En 's morgens, als hij naar zijn vader staarde,
was hij vervuld van medelij en haat:
hij zag de hand, die sidderend gebaarde,
den glans der oogen, bleek en desolaat,

het hoofd, dat bevend op de schouders rustte
en in het troebel licht naar voren hing,
een vrucht, verrot eer hem de zomer kuste:
ook dit een mensch, die vóór zijn bloei verging;
maar van een donker lustdier nog bezeten,
hij wist het zelf niet in dit ochtenduur,
eerst in den avond zou hij het weer weten,
dan flakkerde opnieuw het oude vuur.
Een schorre klank deed plots den jongen schrikken
en joeg een golf van haat door zijn gemoed:
de dronkaard zat hem hoonend aan te blikken:
„Wat suf je weer!” Nauw kon het jonge bloed
een fellen, doodelijken lust bedwingen:
zijn haat te spuwen in dit grauw gezicht,
den bruten zwelger naar de keel te springen,
te mokeren die loensche oogen dicht.
Maar later, als de vader was verdwenen,
zag door het venster hem de jongen gaan,
nooit had hij hem zoo hulpeloos geschenen,
als kon zijn angst het leven niet meer aan.
Wanneer hij dit bedacht, stormde het vragen
weer in hem op, hij beet zijn tranen weg:
„Waarom laat God Zijn schepsels zooveel dragen?
Wat is dit: onmacht of vuig overleg?”
Hij had het van de daken willen schreeuwen,
den stommen hemel rammen met zijn vraag,
de zon verkillen, die door duizend eeuwen
haar warmte uit bleef zenden naar omlaag,

tot uit de modder leven riep en brandde
daarna dit onbeschutte leven dood:
de armen stierven, met hun leege handen,
gelijk verstooten dieren in de goot.
Hij werd weer stil, hij zag zijn moeder zitten,
die zat daar even eenzaam als haar kind,
er kroop een zonnestraal over haar witte
gelaat, haar doffe oogen staarden blind
de wereld in. Hij kon het niet meer houden:
die eenzaamheid, zoo dicht bij zijn bestaan,
en ging de trap af, huiverend van koude.
Weer riep de groote stem der zee hem aan.

De wolken stoven voort als witte paarden,
toen hij ten eersten maal een schip betrad;
hij rook den wind, het was of hij de aarde
voor eeuwig achter zich gelaten had.
Er drong een ruimte in zijn grage oogen,
zoo wijd als slechts de pure hartstocht ziet,
die rukt aan de gespannen hemelbogen
en opent een onmetelijk verschiet.
Wind, wolken, water — kunnen woorden zeggen
de toemelooze drift die hem bevloog?
Hij moest de handen voor de oogen leggen,
verlangen sleurde hem te ver omhoog.
Hij liep als dronken over dek te zwaaien,
men lachte om zijn onbeholpen gang
en dacht: hij voelt de eerste bries maar waaien

en nu reeds verft een schimmelkleur zijn wang.
Maar geen was ooit door waaien overrompeld
als deze jongen, die daar langs hen ging,
met blinde oogen kwam hij aangestrompeld,
een sterveling die eeuwig vuur ontving.
Het doffe neerslaan van de harde trossen
beklonk een onverbrekelijk verbond:
niets kon hem uit den greep der zee verlossen,
hij was haar minnaar tot zijn laatste stond.
De sterke mannen wuifden naar de kade,
zij pinkten tranen weg om vrouw en kind;
hij zag niet om, hem bleef slechts de genade
van zon en golven, hemelen en wind.
Er was geen moeder om hem uit te leiden,
tersluiks was hij het donker huis ontvluicht,
misschien dat zij hem zelfs niet meer verbeidde,
maar zat versuft te staren in de lucht.
Hij zong, hij zag een nieuwen hemel dagen,
reeds drong de boeg zich door het Buiten-IJ,
de wind begon al heftiger te vlagen,
hij wist: nu is de oude tijd voorbij.
Hij dronk de lucht, zij was zoo koel en zuiver,
door geen benauwden ademtucht besmet,
zij lag daar voor hem in een wit gehuiver,
hij had zijn lippen aan haar borst gezet.
Maar droom en dronkenschap zijn slechte maten
voor wie zich tot een harde taak verbond,
een rauwe stem vroeg, tergend en gelaten,

of hij het uitzicht naar zijn gading vond.
Alsof een adder naar hem had gebeten,
zoo sprong hij op, zag in een grijnzend snuit,
de mond, halfopen, ademde een heeten
en walgingwekkend vunzen wasem uit.
De jongen vluchtte voor dat duivelsch grijnzen
en snelde naar zijn werk, in een paniek
die zag de blanke hemelruimte deinzen,
door zeil en want voer grimmige muziek.
De mannen groeiden uit tot spookfiguren,
in hun gebaren brandde lage lust,
de liederlijkheid die hij nog voor uren
aanschouwd had op de weggevaagde kust.
Zijn lichaam scheen zich tot een schild te spannen,
toen luwde ook het kloppen van zijn hart.
Zoo stelde hij zich tegen deze mannen,
als hadden zij hem duizend jaar getart.
En hij bedacht weer, hoe hij had geloopt
dien feestdag langs het wijde havenfront,
een angst was in zijn borst omhooggekropen:
de winzucht grijnslachte met open mond
de wereld toe; ten prooi lag voor haar kaken
het mateloos aspect van zee en lucht,
zij zwelgde schatten om hen uit te braken,
begeerte was het zaad, en goud de vrucht.
Verwoed trok hij den zwabber langs de planken:
het leven was een hopelooze strijd,
visioenen konden naar den hemel ranken,

eens stikte in de modder van den tijd
de felste aandrift, steeds zou triomfeeren
de brute overmacht van het gemeen;
de Schepper zelfs kon dezen gang niet keeren:
het bloed van Christus vloeide naamloos heen.
Begeerig zou de wereld blijven speuren
naar elke zwakke plek in zijn gemoed,
haar vinger zou zijn leven niet besmeuren,
wat zij hem bood, versmaadde hij voorgoed.
Alleen op eigen kracht zou hij vertrouwen,
ontkomen aan het menschelijk gerucht
de barsche vesting van zijn leven bouwen
in de oneindigheid van zee en lucht.

Wat zou een jongen van de wereld weten?
Hij kent slechts een verbeterd heroïek.
Soms, als de dag zich opent, hoort hij kreten,
dan ziet hij vogels in een breed gewiek
voorbij de masten varen, en zijn oogen
gaan zich te buiten aan dit grootsch gezicht.
Hij weent, hij voelt het goddelijk vermogen,
dat in de schepselen verborgen ligt.
Maar even later zijn het menschenstemmen,
wier klank zijn witte eenzaamheid verscheurt;
dan voelt hij weer den nood zijn hart omklemmen
en is hij in den tijd teruggesleurd.
Van alle kanten wordt zijn oor besprongen
door roepen, bulderen en barsch gevloek,

hij vreest de spraak niet van die rappe tongen
en treedt naar voren uit zijn stillen hoek.
Daar zijn er enkelen, die hem al schuwen,
zij wenden hun gelaat, als zag de dood
hen uit zijn oogen aan; hun stille gruwen
vermoedt in hem een duivelsbondgenoot.
En anderen, het schijnen onvervaard,
staan tartend voor het pantser van zijn blik:
al viel de hemel neder op de aarde,
een vlasbaard overmant hen niet met schrik.
Maar niemand kan de sfeer geheel ontloopen,
die zijn gespannen zwijgen met zich draagt,
de wereld schijnt den mannen minder open,
sinds deze knaap aan boord is opgedaagd.
Soms rukken ruwe woorden aan zijn wezen
— angst die zichzelf te overbluffen tracht —
en met een vagen glimlach hoort hij deze,
maar ook op kalme woorden geeft hij acht.
Hij kent zijn werk, hij doet wat zij bevelen,
als ware hem de zwaarste arbeid spel.
Zij denken: mogelijk noemt hij dit spelen,
zoo grimmig speelt men zeker in de hel.
Hij laat hun woorden langs zich henen glijden,
zooals het water wegglijdt langs de boot:
twee werelden die zich niet kunnen mijden,
maar blijven elkaar vreemd tot in den dood.
In leege uren, als zij samenhokken,
zit hij terzij en hoort de mannen aan,

nooit meer tracht men hem woorden te ontlokken,
een enkele schijnt soms met hem begaan
en ziet naar hem met vaderlijke oogen;
de jongensblikken zijn van donker staal,
de ander voelt het bloed in zich verdrogen:
te ongenaakbaar is die oogentaal.

Hij is niet hier om gunsten te verwerven,
de harde knaap, maar om uit hun gepraat
iets op te steken dat hij niet kan derven,
een les, misschien een woord slechts, dat hem baat.
Want eenmaal wil hij wijzer zijn dan heden,
bekwaam als de ervarenste gezelschap,
dan reppen anderen voor hem de leden,
dan wordt de vaart pas een verrukkend spel.

Hoe ging het verder? Nimmer wordt hij moede,
de kapitein die in den maannacht staat.
Tot aan den laatsten druppel wil hij bloeden,
misschien dat hem de vloek van God verlaat.
Maar het herdenken kerft in oude wonden,
die waren in vergetelheid gehuld,
weer wordt zijn hart door het geweld geschonden
en feller biedt hij weerstand aan de schuld,
het gierig monster dat zijn bloed wil drinken.
Hij was een jongeman, hij kwam weerom
daar waar hij voor het eerst de zon zag blinken.
De hemelkoepel was een blauwe dom,
daaronder lag zijn vaderstad verdoken,

verblindend door het zonnevuur bespat;
hij hield zijn jonge hoofd onhooggestoken,
dat harder schittering verdragen had.
Hij was geroosterd door den brand der tropen,
onder het kopergele firmament
had hij zijn schip door vloeiend vuur doen loopen
en nooit de oogen van de kim gewend.
Met eigen hand had hij den koers gehouden,
terwijl het zweet hem van de kaken liep,
de drift, waarmede hij het roer omklauwde,
tartte den God, die deze wereld schiep.
Hij had den hemel en de aard zien botsen:
de watermuren kwamen toegesnel,
zij rezen eensklaps op als blinde rotsen,
tusschen hun wanden lag het schip bekneld.
Zijn hand had nooit geaarzeld, onder allen
was hij de onverschrokkenste geweest,
nooit zou hij machteloos de vuisten ballen,
hij kende geen beduchtheid voor het beest,
dat overal op aard en zee beloerde
den mensch, die zich een weg te banen zocht:
slechts wie den strijd tot aan het einde voerde,
bleef meester van het donkere gedrocht.
En nu: de stad, waardoor zijn voeten schrijden,
ontvangt hem, stralend als een jonge bruid,
hij voelt haar warmte om zijn slapen glijden,
zij zendt haar hartsverlangen naar hem uit.
Is alle strijd dan een barbaarsche leugen

en wordt een man weer tot een droomend kind?
Hij drinkt ontroerd de lucht, in diepe teugen
wordt zij hem toegeademd door den wind.
Hij ziet verrukt het donkere krioelen
van menschen op den volgetasten wal,
waarvoor het blinkend water ligt te spoelen,
de gouden uitvalspoort naar het heelal.
Wat is zij schoon, zijn stad! Wat zijn haar kaden
grootsch opgetrokken langs de waterlijn!
Hoe schemeren haar grachten, als gewaden
van een, die mensch en majesteit kan zijn.
Hier wist de koopmansgeest te triomfeeren
over het veile branden van de stof
en zocht haar om haar zelfs wil te vereeren
in een triomfzang, die accenten trof,
zooals de wereld nooit had hooren klinken:
het hooglied van de burgerlijke macht,
die boven zich de middagzon ziet blinken
en weet, dat haar de eeuwigheid verwacht.
Als stralen in een brandpunt vloeiden samen
vervolgden in het vrije Amsterdam,
een moeder, die niet vroeg vanwaar zij kwamen,
maar als haar kinderen hen tot zich nam.
Van eenen God ontvingen zij het leven
en bogen zich voor Hem naar eigen trant,
dies waren door zeloten zij verdreven
gelijk melaatschen uit hun vaderland.
Op dezen Nederlandschen grond gedijde

het giftig kruid van blinden ijver niet,
die het te zaaien trachtten, moesten strijden
tegen een groeiend heir, dat opentstiet
de poorten van een nieuwen tijd: hier woonde
een schare van verscheidenen bijeen,
het wonder van hun samenleving hoonde
de brute ijverzucht van het gemeen.
Uit Zuid en Oost waren zij opgetrokken,
rouwstoeten langs Europa's weggennet,
en hadden, op den roep der vrijheidsklokken,
zich in de Lage Landen neergezet.
En weldra jubelden hun stemmen mede
in het opstrevend koor van Hollands kracht,
het was de echo ook van hun gebeden,
die trilde in het water van de gracht.
Er was nog meer, maar hij die hier passeerde,
een zwerfziek man, die nimmer rusten zal,
wist niet dat in één huis het licht verteerde
tot gouden schemering, dat met een smal
penseel het Godsgeheim werd uitgeschreven
zoo teeder en onstuimig, dat de gloed
den duur van land en volk zal overleven
en eerst verbleeken met het zonnebloed.
Geen ried dat gouden licht: hij zag de mannen,
blakend van leven en beloonde vlijt,
nog was hij voor hun zegekar gespannen,
maar wist zich reeds tot souverain gewijd:
een die naar eigen dunken zou regeeren

— zijn buidel scheen te zwellen wyl hij liep —
en zelf den steven naar de haven keeren,
waar hij zou oogsten wat zijn arbeid schiep.

Tegen het blinkende gelaat der lucht
hingen de vochtige, verrotte huizen
als een gekneusde, beschimmelde vrucht.
Kinderen bikkelden op de plavuizen,
boven den zieken adem van de goot.
Mannen en vrouwen, met moede gebaren,
voortwankelende tusschen zon en dood,
liepen versuft in de hitte te staren.
Hij, die het breede vlagen van den wind
nog meedroeg in de zwelling van zijn longen,
voelde de walging weer, die hem als kind
in deze buurt van armoe had besprongen.
Tot rijpheid opgerezen was de stad,
ruischende boom in de vaart van den zomer,
in hopeloozer schaduw lag het pad
van de misdeelden, eenzamer en loomer
zakte hun lichaam den dood tegemoet.
Of droomde hij die bittere ellende,
nu hij terugkwam, nadat hij voorgoed
tot het gelaat der eeuwigheid zich wendde?
Maar deze gore straat, waar eens zijn jeugd
vergeefs geklopt had aan de stomme muren
— nooit was er antwoord, zijn roepen naar vreugd
verwoei in de woestijn der doode uren —

ellende had haar dieper nog gekerfd,
iedere steenbrok aan pulver gebeten;
onder het licht, een bedelaar die sterft,
lag zij daar uitgestrekt, naakt en vergeten.
Vensters, met planken en vodden gedicht,
als oogen door een giftig zeer geschonden,
toonden hun blindheid aan het brandend licht.
Schurftige dieren, meesterlooze honden,
zagen hem aan met den blik van den dood.
Vergeefs zocht hij naar een menschelijk wezen.
Waren de afgematten, door hun nood
verschrikt, eensklaps tezamen opgerezen
en in verwildering gevluht?
Dit was de straat, waarin hij was geboren:
het leven stierf er, slechts de mufte lucht,
de stank der armoe, heerschte als tevoren.
Dan stond hij stil voor het besmeurde krot,
dat hem gekooïd had, een vogel die smachtte
om zich te storten in de lucht, waar God,
met wind en wolken zwaaiende, hem wachtte.
De deur hing scheef, in haar hengsels verzwikt,
huiverend of hij een lijk aanraakte,
stiet hij haar open en was schier gestikt
in de vervuiling, die het trapgat braakte.
Ademloos ging hij den weg naar omhoog,
onder zijn voetstappen kermde de treden,
stoffige wolken dreven voor zijn oog.
Hij wou teruggaan: in de straat beneden

was zon en wind. Wat moest hij in dit hol,
waaruit het leven was teruggeweken
als uit een graf? En nochtans hield hij vol,
alsof zijn kracht den dood zou kunnen breken.
Hijgend bereikte hij den overloop
en tastte in het donker naar de deuren,
één sprong er open, een lichtbundel kroop
schuw op hem toe, en walgelijke geuren
dreven naar buiten uit het naakt vertrek.
Was dat een mensch? Hij dorst amper te schouwen,
trad dan naar voren: tot een vuile plek
lag daar een menschenlichaam saamgevouwen.
Stil zag hij toe, hij herkende den kop
en werd naar verre tijd teruggedreven,
er walmde dranklucht uit den krop
en stank als van ontbindend leven.
Nog ging zijn vader langs het eenzaam pad
van de mislukten, die een troost behoeven,
vinden geen aflat en drinken zich zat;
kort is de eeuwigheid, waar zij vertoeven:
hun moe gelaat vindt andermaal het licht,
hun wanhoop ziet de wereld weer ontloken
en zij voltrekken opnieuw het gericht,
waarin hun stomme lijden wordt gewroken.
Dit was de vader, dien hij had gehaat,
nu kon hij zonder drift zijn beeld beschouwen:
het moest zoo zijn, hij kwam te laat,
dit was het deel van hen, die bouwen

op de goedgunstigheit van een geslacht,
dat slechts de eigen baat erkende.
Hooger verhief hij zich, wist weer zijn kracht,
paard dat hij naar zijn welbehagen mende.
Dan legde hij wat zilverstukken neer,
ging heen en voelde, dat hij liep te beven:
„Wie is mijn vader?...” Hij beefde al meer,
afgrondelijk en duister was het leven.

Toen ging hij uit die buurt vandaan
en zwoer, dat hij niet wederkeeren zou,
hij liep onder het tergend hemelblauw,
waarop hij met de vuist had willen slaan;
den steenen koepel van de lucht
te gruizel ranselen, het zonneoog
weggrissen uit den hemelboog
en van zich werpen als een rotte vrucht.
Hij zag het al gebeuren: puin viel neer
op huis en akkerland, op mensch en dier,
de bergen kantelden, zee en rivier
spoten hun water op, een witte speer
die even stond te trillen en sloeg om,
de golven sleurden lucht en aard dooreen,
zij braken brullend door het duister heen,
dat woelde in de blinde hemelkom.
Zoo was het eenmaal, eer Gods scheppingsdaad
bewustzijn wekte in de doode stof
en haar met pijn en wellust trof

en menschen met het martelend beraad,
dat nooit de uitkomst van de wereldsom
zal vinden en toch nimmer rusten kan;
de menschheid stormde als een vurig span
de ruimte in en doolde om en om,
vond woorden, zweeg, aanbad, misprees,
al om het even: in den wereldbouw
vervaagde ieder spoor van wrok of trouw.
Weer overviel de doodelijke vrees
der doelloosheid zijn hart, als in den tijd
toen de extase in hem openbrak
en hij de handen naar den hemel stak
en rilde in den wind der eeuwigheid.
Hij lachte wreed, zoo licht slechts wie den dood
het open aangezicht heeft toegekeerd.
Het havenfront lag aan zijn voet gemeerd,
ten Westen gloeide donker avondrood.
Opnieuw stiet hij het machtig Amsterdam
gelijk een monster van zich af,
hij rook de zee: zijn eeuwigheid, zijn graf,
zijn liefste die hem in haar armen nam.
Zij was hem dood en leven tegelijk,
zijn vijand en zijn toeverlaat,
hij stortte in haar over met den haat
van Satan voor Gods koninkrijk.
Hij wist zijn doel, nooit zou hem meer de wind
bedreigen met verwaaiing van zijn spoor:
zijn ziel, onsterfelijk, zou altijd door

den God aanklagen, die Zijn kind
in deze wereld werpt en het verteert
met barren nood en blinden lust.
Hij stond voor God en menschen als de kust
die het aanstormende geweld trotseert.
Wat ook verging, niet deze harde drift,
al wachtte hem de hel, hij zou zijn hand
niet laten zinken, maar den hemelwand
doen laaien van zijn eigen vlammen schrift.

Het daverende lied van zijn bestaan,
zang die het wereldruim is doorgesneld
en zag voor haar verbijsterend geweld
afgronden van verrukking opengaan.
Hij, de verstootene, beklom een post,
steil, onaanrandbaar voor het klein gewoel
van de geschapenen, wier levensdoel
in de oneindigheid wordt opgelost.
Nu, in den broozen maannacht, vindt zijn mond
den stillen glimlach weer van jaren her,
toen hij gelijk een fonkelende ster
boven het drijven van de menschen stond.
Zij kenden niet de kracht, die hem bezat,
huiverden voor het staren van zijn oog,
het lichaam van de sterkste mannen boog,
als het voor dezen meester trad.
Het vorstelijk gezag van zijn gelaat
— al was hij dan een hellevorst misschien —

deed hen als tegen bergen naar hem zien,
zoo ongenaakbaar was zijn wezensstaat.
Maar hij doorzag in ieder creatuur
het donkerste geheim, den diepsten trek,
hij sloeg of streelde die verborgen plek,
al naar de eischen van het uur.
Wat was de mensch? Een schrale marionet
in handen van dengeen, die sterker was,
't zij God of evenmensch. Het uitverkoren ras
der sterken stelde overal zijn wet.
Met twintig jaar reeds koning op zijn schuit,
was hij een harde heerscher, maar geen beul:
de pijn der stervelingen biedt geen heul
aan wie voortdurend op Gods vesting stuit.
Want dit was in zijn hart het knagend zeer,
nooit brekend door zijn maskerhard gelaat:
dat ook de rosse fakkel van den haat
verbleekte voor de straling van den Heer,
en dat een menschenziel den wil van God
trotseeren kan, maar nimmer Zijn bestier
omver kan stooten, daar uit elke kier
der schepping Gods verheerlijkt leven bot.
Het weende niet in hem, noch zat hij stil
te staren over het geteisterd land
van zijn bestaan; in zijn vereelte hand
sidderde onverkort de levenswil.
Maar nu hij over menschen was gesteld
en hen bespeelde als zijn instrument,

had hij een nieuwe wijsheid onderkend:
de ware heerschappij kent geen geweld.
Hij waagde zich niet verder op dit pad,
het denken is een kwade bezigheid.
Hij bleef zichzelf: een die uit elken strijd
als zegepralende naar voren trad.
De kapitein, het schip, het varensvolk,
tot een drieëenheid smolten deze saam.
Boven de wereldzeeën hing de naam
van Decker als een donderwolk.
Hij vreesde tegenstroomen noch orkaan,
de „Arend” rende door den witten brand
der golven, of een bovenaardsche hand
haar voorwaarts sleurde door den oceaan.
Zij stoof de zee langs, zonder rust of duur,
gelijk een vreemde vogel, die den wind
niet onderdanig is, maar voert bewind
over de diepste krachten der natuur.
Zoo werd hij tot legende, eer hem God
den bliksem der verdoemenis toestiet.
Nog was zijn trotsche vaart een zegelied
over de geeselroede van het lot.

De mannen volgen hem met blinde trouw,
soldaten die zich om een veldheer scharen
en schenken hem hun liefde van rabauw,
gereed om met hem naar de hel te varen.
Zij weten nauwelijks wat hen bezielt,

zij waren tuk op goud en avonturen,
maar Deckers macht heeft iets in hen vernield,
zij zijn geen zeelui meer, die zich verhuren
om winst of weelden van een verre kust,
noch om verlangend tot hun vrouw te keeren
en aan haar leden, voor een korte rust,
hun lichaam, zat van zon en wind, te meren.
Eens voeren zij als zonen van hun land;
wanneer zij Hollands driekleur zagen blinken,
wisten zij weder: onze vloot omspant
de aard, zij doet den naam van Holland klinken
aan alle kusten, en wij helpen mee
om Hollands vaan nog breeder te ontvouwen,
een glorieteeken, dat op elke zee
zijn kleuren laaien doet gelijk flambouwen. —
Hun nieuwe geestdrift kent geen vaderland,
zij heeft het oud verlangen overwonnen.
Wat er aan innigheid in menschen brandt,
aan droomen, nooit geheel ontgonnen,
dit alles ging teloor; de wereld gooit
voortdurend nieuwe poorten voor hen open,
zij zijn als vogels, jarenlang gekooïd,
die voelen plots de ruimte om zich loopen,
het schrijden van den wind, waarin hun kracht
een stem beluistert, die zij moeten volgen;
zij ijlen blindelings door dag en nacht,
gelijk door stormen opgezweeptе golven.
Waarheen de tocht? Eén is er, die het weet,

zijn vurig zwijgen is een openbaring
van menscheijkheid, die geen pijn of leed
erkent; hij vond de opperste ervaring:
onwankelbare zelfgenoegzaamheid,
die al wat in haar krachtveld is gekomen
zich eigen maakt en losrukt uit den tijd,
om het met nieuwe trilling te doorstroomen.

Zij weten op het laatst niet meer,
waarom van ree tot ree zij snellen;
eens was het winst, daarna de eer,
die zich in goud niet uit laat tellen.
Eens was het om een woesten nacht
tezamen met de kameraden,
daarna om ijlings nieuwe vracht
in het begeerig schip te laden.
En thans? Er rest hun geen minuut
om tot vergetelheid te zinken,
zij zien de oogen van den bruant
voortdurend voor hun oogen blinken.
Zij zijn een knechtentroep, een rot
galeiboeven, de stalen keten
des meesters rammelt aan hun bot
en heeft zich in hun vleesch gevreten.
Zij werden door den tijd gesleurd,
als wind passeerden hen de jaren,
steeds hebben zij het hoofd gebeurd
naar nieuwe einders, naar den klaren,

stralenden hemel van den roem.
De glorie is hun deel geworden,
zij bloeit, een felle, roode bloem,
de schepping daaromheen verdorde
tot wildernis: er rijst geen kust
meer voor hun moegejaagde oogen,
die niet, tot woestenij gebluscht,
het stigma van hun onvermogen,
zich weer een mensch te weten, draagt.
Soms kiemt er opstand in hun trekken,
vertwijfeling die uitkomst vraagt,
hun wangen toonen roode plekken;
nog één seconde en het bloed
zal brandend door hun oogwit loopen,
het doffe stampen van hun voet
is als het schrijden van cyclopen.
Maar plots, of hij in zijn kajuit
de onweerswolken heeft zien zwellen,
verschijnt de kapitein, zijn huid
is louter pees en in zijn helle
half toegeknepen oogen blinkt
bezetenheid, een primitieve
onsterfelijke kracht, die dringt
tot in hun hart en schijnt te klieven
als met een slagzwaard hun karkas;
zij staren bevend naar die oogen,
als naar een lichtend spiegelglas,
waarin de wijde hemelbogen

verkleind zijn tot een stralend punt.
Zij springen op, zij willen reiken
naar wat geen schepsel is vergund:
Gods eindelooze koninkrijken.
En hoor, de meester spreekt, hij stoot
zijn machtswoord door de wereldzalen,
een zegevierende despoot,
wiens woord zij jubelend herhalen:
„Wij varen waar geen schip zijn spoor
ooit door de zeeën heeft getrokken,
wij varen alle einders door
en luiden nieuwe zegeklokken.
Wij varen land en tijd voorbij,
wij vinden werelden en waarden,
die niemand kennen mocht, eer wij
den vloek trotseerden van de aarde!”

Nadat hij deze woorden had gesproken,
beet hij de lippen strak opeen,
een vloed was in de mannen losgebroken,
hij liet hen in den storm alleen.
Sommigen wankelden als dronkemannen
en grepen wild naar mast of ra,
anderen, alle zenuwen gespannen,
zagen hem als verbijsterd na.
Een enkele, een jong matroos, beduidde
iets met de armen, geen wist wat,
dan stortte hij zich voorwaarts, met een luiden

kreet, of hem waanzin aangegrepen had.
De schipper wilde juist de trap afdalen,
een hand werd op zijn arm gelegd,
hij voelde in den nek heet ademhalen,
als van een mensch die voor zijn leven vecht.
Dan keerde hij zich om, zijn oogen drongen
vast in den blik van den matroos,
die schreeuwend hem was nagesprongen,
zoo stonden zij een korte poos.
Bijna onmerkbaar was het teeken,
waarmee de schipper hem beval:
„Ga mee!” De jongen, met zijn bleeke
gelaat en bevend over al
zijn leden, kwam hem nagelooopen.
Zij zaten saam in de kajuit
en zwegen lang; de tranen dropen
den armen dwaas de oogen uit.
Er werd iets teeders over Decker vaardig,
hij gaf den jongen zijn vereelte hand,
de ander snikte luider nog; het baardig
gelaat des schippers scheen hem door den brand
der tranen met een glimlach aan te staren.
Weemoed of trots? De jongen zei opeens:
„Ik wil met u den dood in varen!”
De kapitein sprong op, wijdbeens
stond hij daar op den vloer geplant, zijn tanden
blonken. Hij sprak: „Het leven, niet den dood!”
En de matroos: „Ik geef mij in uw handen!”

Gij zijt de Christus, ik ben uw genoot!"
Maar Decker schreeuwde, dat de planken trilden:
„Eer ben ik Satan, dan de Zoon van God!
Hoe zou ik sterven, daar ik leven wilde,
te weer mij stellen tegen het gebod
van lijden en verworpenheid in zonde?"
De jongen, lijkwit, greep de tafel vast,
alsof dit woord hem doodelijk verwondde.
Daarna, zich voortbewegend op den tast,
zocht hij den uitgang, maar twee armen
zag hij als balken voor zich uitgebreid:
„Bedenk, ik bied geen sterveling erbarmen,
het is vergeefs geklaagd, geschreid.
Maar wie mijn hart zoekt, kan niet sterven.
Uw jeugd roept naar een nieuw getij.
Mijn bijstand zult gij nimmer derven.
Gij vaart het leven in met mij!"

En voortaan was het leven van dien jongen
een smachten naar het vuur van Deckers wezen,
hij kon dat brandende geheim niet lezen,
maar heeft zich dicht er tegen aan gedrongen.
Soms zat hij lang, het donker hoofd gebogen
— de Zwarte heette hij onder de mannen —
en staarde voor zich heen, in een gespannen
denken, totdat de vuurgloed voor zijn oogen
te hevig werd; dan streek hij met de handen
langs zijn gelaat, keek op en zag de baren,

als pluimen stonden in den wind zijn haren,
nog joegen vlammen door zijn ingewanden.
Hij wilde drinken, maar kon niet bewegen,
zoo zagen hem de anderen daar hangen,
gegrepen door de klauw van een verlangen,
dat nauwelijks gestalte had gekregen.
Geen kende het fantoom, dat hem hanteerde,
men huiverde terug voor een vermoeden
en liet hem naakt en eenzaam ledigbloeden,
als ieder, dien de liefde ooit verteede.
Waar was de schipper? Waar de eerste haven?
Dan zou de meester weer aan dek verschijnen
en zwijgend staan tegen de hemellijnen,
een mensch, in eigen peilloosheid begraven.
Maar hij begreep niet wat hij dan zou winnen,
één oogenblik misschien van wild verrukken,
doch zwaarder ging de eenzaamheid weer drukken,
zoodra de groote reis zou herbeginnen.
Hij dacht: „De schipper weet toch van mijn lijden,
waarom onttrekt hij zich dan aan mijn blikken?”
Hij zag niet, dat geen menschenmacht kon wrikken
aan dat beraden hart; dat hij moest strijden
zoo eenzaam als de ander, om te groeien
tot de geladenheid, die weet het jagen
der elementen roerloos te verdragen
en slaat de stervelingen in de boeien
van haar ontembaar machtsverlangen.

Toen, in een havenstad, was het geschied.
De mannen waren voor een uur
van boord gezworven; enkel het geschuur
der kabels, als een klagend lied,
werd op het schip vernomen.
De kapitein, na de volbrachte taak
— reeds was de nieuwe lading ingenomen —
stond aan de reeling, tusschen droom en waak.
Links lag de vuile kade van de stad
met huizen, achteloos dooreengesmeten,
het leven scheen vernietigd in den heeten
brand, die de wereld overweldigd had.
En aan zijn rechterhand de stille baai;
onder het stroomen van de zon
was heel het watervlak een wit gelaai,
dat als een zweepslag naar de oogen sprong.
Zooals hij stond, het hoofd gestut
op beide handen en de oogen dicht,
zijn lichaam badend in het witte licht,
leek hij een simpel mensch die, ingedut
na langen arbeid, weer de weelde vindt
van weg te schuilen als een droomend kind
aan moeders borst.
Zoo zag hem ook de Zwarte, die de wacht
betrokken had, daar hem de dorst
naar kleine vreugde niet meer kwelde;
hij was geheel verloren aan de macht
van Decker, die haar eigen wetten stelde:

een blinde trouw, die ziet niet om,
maar volgt bij dag en nacht één eeuwig spoor:
de schaduw van den meester, die glijdt voor
de stille wanden van den hemel om.
De jongen dacht: „Hij antwoordt niet,
de afgrond van zijn wezen is te diep,
hij luistert naar een bovenwereldsch lied,
en of ik jammerde of riep,
hij kan zijn oogen enkel openhouden
op het verterende visioen,
dat zich in hem ontvouwde.
Een mensch, die volgt zijn eigen doen:
hij heeft zich van de aarde afgewend;
geteisterd door zijn innerlijken brand,
dooft hij gebieden door, die niemand kent
en zoekt de koele welving van Gods hand.
Nooit zal ik tot het hemelsche gewas
van maan en sterren kunnen reiken
en kind zijn in de diepe koninkrijken,
waarvan zijn brandend hart het wezen las,
noch in een helder en verloren uur
de aarde zien gelouterd in den gloed,
die niet ontstijgt aan jagend vuur
en niet aan onverzadigd bloed,
maar aan het scheppende gebaar,
dat vonkt de dingen open en onthult
zich enkel voor het nameloos gestaar
van hem, die dood en leven duldt

en uit de eenzaamheid omhooggetild,
secondenlang, dit eeuwige hervindt:
het zwijgen, waar Gods ademtocht in trilt,
een suizen, stiller dan de stilste wind...”

Zoo peinsde hij en stond daar in de zon,
die langs hem stroomde als een geel gewaad,
klein en verloren, met zijn jong gelaat,
waarom weemoedigheid haar sluier spon.
Hij zag den man, aan wien zijn leven hing;
nog was zijn mond in pijn verbeterd,
maar langzaam bloeide een verwondering,
een beeld dat hij niet waar mocht heeten,
in het bewogen duister van zijn ziel.
Het scheen, dat zich een wending moest voltrekken,
dat hem een golf van vreugde overviel.
Hij dorst de armen niet te strekken,
hij mocht niet — maar zijn zinnen waren sterker
dan zijn weerstrevende beraad;
de deuren vielen open van zijn kerker
en als een vader, die zijn armen slaat
om een teruggekeerden zoon,
zoo legde zich de ruimte om hem heen.
Diep ademde hij in, niet meer alleen,
maar kind in deze vaderlijke woon.
En Deckers rug, gebogen over boord,
werd tot een teeken van genegenheid,
een stille boom, een toegangspoort,

die naar het eeuwig leven leidt.
Zijn stappen klonken luid, hij hield zijn voet
nog tegen, maar hij naderde al meer,
achter zijn wangen klopte wild het bloed,
hij zag een beeld uit verre jaren weer:
zijn moeder die hem kuste in verdriet.
En op ditzelfde oogenblik bewogen
zijn handen zich naar de figuur,
die stond daar in een sprakeloos getuig
op de verschansing neergebogen.
De jongen hijgde en de kapitein
keerde zich om, een harde stam
geleek zijn lichaam en de stalen vlam
der oogen gloeide in den zonneschijn
geweldiger dan ooit tevoren.
De Zwarte schrompelde tezaam,
zijn armen vielen langs zijn lijf verloren;
hij wist zich tot het leven onbekwaam,
nu weer des meesters lichaam was versteend
tot onaanrandbaarheid, nu hij het zachte
beeld niet meer vond, waarom hij had geweend
in duizend hulpeloos doorwaakte nachten.
Nog stond hij even tusschen hoop en haat.
Moest alles ondergaan? Het hemelblauw
verzwartte tot graniet, een kil en grauw
gestreel omtastte zijn gelaat.
Dan, met een schreeuw als van een dier in nood,
boog hij vooruit en viel op Decker aan,

er woeien vlammen voor zijn oogen, rood
en paars zag hij een afgrond opengaan.
Zijn handen, klauwend, grepen naar den strot
van die daar onbewogen voor hem stond,
er schuimde bloed en speeksel op zijn mond;
hij stiet zich aan des schippers borst kapot
en stortte met een doffen slag
reutelend op de planken neer;
nog even, als een stille vlag,
vaagden zijn armen heen en weer.
Daarna ontspande zich zijn jong gezicht,
hij lag met dichte oogen op te schouwen,
hoog stond de hemel boven hem te blauwen,
en in het duizelende licht
leek hij te glimlachen, een droomend kind,
een bloem in volle rijpheid weggeplukt,
nog in den dood om eigen schoon verrukt.
Zacht speelde door zijn donker haar de wind.

Als had een stalen stift in hem geschreven
het lijden van dat jonge menschenkind,
zoo is hem dit gebeuren bijgebleven.
Maar eerst in dezen laten nacht begint
het bloed te vloeien uit de wonde
die zijn verblinding hem heeft toegebracht,
nooit zag hij dieper in de zwarte gronden
van het verleden, en een schrille klacht,
een eindeloos geschrei, verscheurt zijn ooren.

Hij stampet verbeten op het stomme dek,
om dat gejammer langer niet te hooren.
Het is alsof een koord zich om zijn nek
geslingerd heeft en wurgend is gesloten
rondom zijn strottenhoofd; hij houdt den adem in
en poogt dan met geweld hem uit te stooten,
er druppelt brandend zweet zijn oogen in.
„Wie zijt Gij, God, dat Gij mij durft verwijten
een leven dat Gij zelf hebt doodgesard!”
Hij staat als een bezetene te krijten,
er bonkt een vuist op zijn weerspanning hart,
het bloed spuit in hem op gelijk fonteynen
en nog schiet zijn rebelsch geluid
den nacht door, het vernietigt de satijnen
webbe der stilte en sterft langzaam uit,
in vage flarden, doffe woordrestanten:
„Hij was te zwak, hij duldde niet het vuur
dat heerschters smeedt, Gij hebt zijn hart doen branden,
te machtig voor zijn wankel natuur.
Ik wist hoe blind het in dien jongen woelde,
er kon geen hulp zijn dan uit hem alleen:
nooit zag men dat een vuur een vuur verkoelde,
of had ik moeten staan voor zijn geweën
en hem de tranen van de oogen wisschen?
Ik ken den toelag van Uw machtsbestier,
maar nooit zult Gij de zekerheid ontgrissen
aan mij, den eenige die het vizier
geopend houdt op Uw misdadig streven!

Hij was gestorven en zijn lichaam lag
gedompeld in de zon die hem zooeven
had weggeslingerd uit den dag.
Uw zon, Uw hand heeft hem mij afgenomen,
Uw vaderhand, die schuwt den sluipmoord niet!
Uw hand is op zijn voorhoofd neergekomen,
Uw hand, die mij de eeuwigheid toestiet —
Uw hand, Uw hand...”

De dooden spreken niet, slechts zij die leven,
verheffen nog hun stem naar het geweld
dat over deze aarde is gesteld;
de branding van hun drift doet alles beven:
zij tooverd angsten, droomen uit het Niet,
zij roept in de omarming van de tijden
visioenen op, die stormen voor de wijde,
onaangetaste rust van het verschiet.
De dooden spreken niet, laat dan den dooden
de stilte waar hun hart op is gestrand
en laat de levenden het groot verband
doordringen met hun adem, met de roode,
laaiende vlammen van hun hartekracht.
Wie zoo mag denken, hoeft geen smart te dragen,
omdat een schepsel voor hem ligt verslagen,
hij boort zijn oogen feller in den nacht
der schepping en zijn lichaam staat te dreigen
met stramme vuisten naar het aangezicht
van God, dat uit het rosse avondlicht

in eeuwige bezinning op komt stijgen.
Daarginds troont de Verborgene en hier
staat hij, veroveraar der oceanen,
zijn machtig hart zal zich een doortocht banen
dwars door de willekeur van Gods bestier.
Maar plots hoort hij den stap van vele beenen,
de mannen, al tezamen, treden aan,
hij ziet hen klein onder den hemel staan;
zijn felle oogen schijnen te versteenen,
en hooger dan de mannen opgericht
laat hij hun woorden in de stilte stijgen;
hun stem stoot zich te pletter aan het zwijgen
dat als een pantser om zijn leden ligt.
„De Zwarte stierf van hunkering naar u!”
„Gij hebt zijn jonge leven laten smachten!”
„Ik heb hem hooren snikken in de nachten!”
„Uw hardheid doodde hem!” „Gij hebt hem ruw,
erbarmloos in den afgrond neergestooten!”
Zoo richten zij hun salvo's naar zijn hoofd;
hun harde bast, in weer en wind gekloofd,
is door het heete bloed paars aangeschoten.
Maar hij staat stil en zwijgt, hij heeft den wind
te dikwijls door de wereld hooren fluiten,
dan dat een handvol kerels, dat wil muiten,
hem meer zou wezen dan het smachtend kind,
waarvoor hun bende is te hoop geloopen.
Hun oogen schampen hem, verwilderd vuur,
zij raden de verbitterde natuur,

die alle menschelijke hopen
verworpen heeft voor een barbaarschen lust,
een blinde wraak, die zich niet kan vergeten,
zij raast den tijd door, van haar koorts bezeten,
tot zij Gods straling heeft gebluscht.
Hij ziet hun aarzeling, het schrikgericht,
dat in hun harten wordt voltrokken
en luidt dan plotseling de zwarte klokken,
die oorlog roepen door het stervend licht,
„Wat zijt gij, mannen van uw woord
of jakhalzen, die azen op een doode?
Voor welke gruwelen zijt gij gevloten,
dat gij uw hart in rauwe klachten smooft?
De dooden zijn gestorven, maar wij leven.
Voel hoe de wind zich aan uw voorhoofd vlijt!
Hier staan wij, in den tijd alleengebleven,
daar is geen menschenhart, dat om ons schreit.
Waarachtig, wij zijn reeds voor God verschenen,
nooit stonden menschen dichtër voor den Heer,
ik ruik Zijn vuren adem, die slaat neer
op mijn gelaat, en als mijn oogen weenen,
dan is het niet van machteloze pijn,
maar door den fellen brand van het verlangen,
die mijn gelaat met wolken heeft omhangen
en die slechts uit den Eeuwige kan zijn.
Wie spreekt het woord, wie durft de macht trotseeren,
die ons het hooggebergte van den roem
heeft ingedreven, waar de witte bloem

der eenzaamheid den geur der laatste sferen
verspreidt en waar het woordenlooze lied
van de vervulling eenmaal wordt gezongen?
Wie is wanhopig in den nacht gesprongen,
waaruit hem eens Gods hand naar boven stiet?
Zie achter ons de wereld: in het diep
der eeuwen is een mensch teruggevallen;
terwijl hij neerviel, zag ik nog zijn smalle
gelaat, dat om het opperst leven riep.
Gelukkig hij, die alles heeft verzaakt,
die niet in menschelijke pijn verdorde,
maar brandde tot hij zuiver was geworden
gelijk het vuur, dat hem had aangeraakt.
Wat wilt gij meer? Wat is uw hart gelegen
aan de verzadiging van een geslacht,
dat, op vergankelijk geluk bedacht,
voortdurend voor het oordeel heeft gezwezen?
Wij zijn de springvloed, die de kust rammeit
van Gods verborgen rijk; wij zijn de knotsen,
die ranselen tot vuur de stomme rotsen
van Gods meedoogenlooze eeuwigheid!
Verraadt mij niet! Gij hebt mij trouw gezworen!
Wat ben ik zonder u? Wat zijt gij zonder mij?
Wij moeten samen aan den dood voorbij,
om het verterend lied te kunnen hooren!”
Hun oogen waren donker nog van bloed,
zij gromden als geroste leeuwen,
een brand bleef woekeren in hun gemoed,

een kweiling, die hun mond niet uit kon schreeuwen.
Aarzelend stonden zij tezaamgedromd,
loodzwaar en moegebeukt de koppen,
onder het machtig woord gekromd,
dat in hun hersens voort bleef kloppen.
Zoo fel had het alarm nog nooit geluid,
zij waren door de klankbaan meegezogen
en schoten in de eeuwigheid vooruit,
alsof de aarde hen had uitgespogen.
De schipper, fonkeloogend nog van drift,
maar heel het lichaam hard als een pilaar,
dreef dieper in hun hart de vuren stift,
zwijgend en zonder een gebaar.
Zijn hartstocht was het eenig bakenlicht
binnen de duisternis van hun bestaan,
zij wilden weg, en koersten er op aan,
bevend voor het meedoogenloos gericht,
dat in dit dreigend vuur werd aangezegd.
En enkelen, die zich nog mannen voelden
met hunkerende zinnen, kwamen recht
op Decker af, wiens oogen weer verkoelden.
Hun weerstand kromp, hij zag hun halven moed
en speurde in zijn eigen lijf de krachten,
hoog opgestooten door het ziedend bloed.
Plots hoorde hij hoe een der kerels lachte,
het was een waanzinslach, een rauwe kreet,
wanhoop en wellust, die elkaar bestreden.
De kapitein verbeet zich, om dit leed,

dat hij in eigen boezem had geleden,
niet andermaal te hoeven dragen.
Waar was de zuiverheid, de strakke vaart,
zonder de kwelling van vergeefsche vragen?
Hij voelde door demonen zich bestaard.
En weer die mond, die zijn gelach ging braken.
Een angstgolf stiet den kapitein naar voor,
hij hoorde botten in zijn handen kraken
en wierp een lichaam in de zee teloor.
Een lange gil doorsneed het bruisen
der golven, maar de schipper liep
met dichten mond, hij hoorde slechts het ruischen
van eigen bloed, dat om verdooving riep.
Beneê, in zijn kajuit, zat hij te staren,
de vuisten bonkig op het tafelblad.
Het stroomde langzamer reeds door zijn aren,
hij vond de zekerheid, die hij bezat,
en nam het zware Boek en las de psalmen,
waaruit een brand van drift kwam opgelaaid;
zooals de zeis snijdt door de halmen,
zoo zag hij hier den vijand weggemaaid
met vlijmende vervloekingen, met kreten,
die stonden naar het aangezicht van God
als donkerroode toortsen opgesmeten,
hun gloed woei eeuwig door de wereldgrot.

Alsof een damp opwolkte uit de ruimen,
zoo wentelde een stiklucht over dek.

Geen man, die meer de wijde zee zag schuimen,
er woog een looden zwaarte op hun nek.
Hun voeten traden op verhitte planken,
de vracht daaronder scheen in broei geraakt,
geen storm verdreef de walgelijke stanken,
die door de kieren werden uitgebraakt.
Zij stonden voor den hemel met hun oogen
en zagen enkel mist en zuren smook,
eens lag de einder om de zee gebogen,
omarming, waarin eeuwigheid ontlook,
een stilte, met geen woorden te verhalen;
nu was de klare ruimte dichtgegroeid
en een vergiftigd zwijgen was ontbloeid,
waarin zij hijgend moesten ademen.
Dit kon niet zijn, dit was een booze droom:
de schipper was één man, zij waren velen,
een vrije zeeman liet zich niet bespelen
gelijk een instrument; geen willig toom
gedrilde dieren waren zij. Hun denken
knapte als een gespannen kabel af:
wie aan den duivel slechts één vinger gaf,
moest hem zijn gansche lichaam schenken.
Maar achteloos en dof werd hun gebaar,
als halfbewusten deden zij de grepen.
De „Arend”, eens het snelste van de schepen,
een durver in het uiterste gevaar,
zwalkte de zeeën langs als een vermoeide,
met een vervuild en rottend tuig,

dat hing te schommelen als uitgebloeide
ranken; en ook de mannen, eenmaal ruig
als eikestammen, leken dooden:
tot schimmen uitgeteerd gingen zij rond,
het was of hen de Heer reeds had ontboden,
maar niemand, die Zijn aanschijn vond.

Op alle zeeën werd een roep vernomen,
een met triomf en haat geladen schreeuw,
die vloog van schip tot schip gelijk een meeuw:
„De „Arend” viel ten prooi aan tij en stroomen,
tot roest en schimmel is zij weggerot,
haar groote dagen zijn als wind vervloten,
God heeft haar hoogmoed van zich af gestooten
en stelt haar aan de anderen ten spot!”
Zij juichten en hun vloot scheen mee te juichen,
nooit voer zij rapper langs den oceaan,
een bolle wind blies door de tuigen
en deed den masten vleugels aan.
Die eens hadden geworsteld met de kwade
geesten van ontijden en mankement,
werden met jonge levensdrift geladen,
een vreugde, die geen zwarigheden kent.
Het scheen, dat er iets duisters uit hun oogen
verdreven was: een stomme onweerslucht,
die had al jaren op hun blik gewogen
en niemand was die duisternis ontvlucht.
Zij wisten: waar de „Arend” had gevaren,

werd elke vaart een tocht vol tegenspoed,
de einder, waarop Deckers oog bleef staren,
liep donker aan, als met een wolk van bloed.
Nu was de duivel in Gods hand gevallen,
die neep hem tot een vormeloozen klomp,
temidden van hun stoere honderdtallen,
dreef als een stomme boei zijn naakte romp.
Zij plantten hooger aan de lucht hun masten,
hun vaan verstrakte tot een lijn van steen,
zoo hard als deze kleuren lag de vaste
greep van de mannen om de tuigen heen;
zoo hard was in hun borst de wil tot daden,
grootter dan ooit de „Arend” had volbracht.
Zij voelden weer het leven als genade,
sinds deze duivelsbende was ontkracht.
Zij allen, Hollanders, en die van vreemde kusten,
zij jubelden een onweerstaanbaar lied,
een zegezing, die storm en donder bluschte
en opende een eeuwig blauw verschiet.

Hij hokte wekenlang in zijn kajuit,
als een versomberd roofdier in zijn kooi.
Eens was de gansche aard zijn prooi,
nu viel hij zelf aan roofdieren ten buit.
Zijn oogen, eenmaal vonkend, waren mat,
een grijze nevel druilde voor het licht,
zijn kop, doorsidderd van een zenuwschicht,
hing stom boven het donker tafelblad,

een vrucht, die overrijp is en niet valt,
vergeten in een eeuwig herfstgetij,
waar nooit de wind tot storm zich balt,
maar ritselt als een bleeke zucht voorbij.
Voorbij, voorbij — hij zag de jaren weer,
die hij gelijk een koning had doorijld,
de mist sloeg dichtcr op zijn oogen neer:
geen vreugd, die langer dan één tel verwijlt.
De zege na het bitterste gevecht
vertraagt den hartslag niet, zij vuurt hem aan:
wie strijdend door den afgrond is gegaan,
ziet na zijn wederkeer nog ongeslecht
de sprakelooze hemelmuren staan;
hij slingert de bezinning van zich af:
wie ademt er bevrijd, wanneer het vuur,
dat hem be vleugelde en klauwen gaf,
verzwakt tot schemer van een herdersuur?
Er is geen rust voor de ontruste ziel,
de pijn der wereld raakt niet uitgewoed,
wie eens den zweepslag voelde in zijn bloed,
wien eenmaal de erkenning overviel:
de dingen komen nooit en nimmer goed,
steeds heerscht het goddelijke oergeweld —
hij wordt een pijniger van eigen vleesch,
tot storm van wellust groeit de wereldvrees,
die sinds zijn kindertijd hem heeft gekweld.
Hoe diep was dit besef in hem gebrand,
die, een onttroonde vorst, hier zat te staren;

maar ook, dat ieder schepsel moet ervaren
de pijn, die het door God is ingeplant.
Geen wezen kan het laatste onderscheiden:
vecht God ooit tegen God, of kan de mensch
tegen de kracht in eigen boezem strijden?
In het gebied der ziel bestaat geen grens.
Maar dit was zeker: als een onverzade
stond hij na jaren van verbeteren strijd;
die met hem waren, hadden hem verraden,
zij waren in de wildernis van tijd
teruggesprongen, en het zuiver leven,
het roerloos staan, door eeuwigheid omvlaagd,
hadden zij afgeworpen, zich verlaagd
tot zwakken, dien de droombeelden begeven,
lang eer de opperste aanschouwing daagt.
De anderen — maar ook zijn zielskracht faalde:
de oogen waren hem niet blindgeschroeid,
hij bleef een mensch, die worstelde en dwaalde,
onstuimig soms, maar vaker nog vermoeid.
Geen was met God in het gericht getreden,
zoolang hij niet het waaien had gevoeld,
den zwarten adem van de eeuwigheden,
die teistert met een vuur, dat nimmer koelt,
maar wordt intenser, jagender; een stortvloed
van asch en zwavel, een doorgloeide wolk,
waarin het lichaam tolt als in een kolk
en zwartgeroosterd wordt en doodbloedt,
dood, dood, aan lust en duisternis voorbij,

aan licht en pijn, aan God en hel,
voorgoed ontkomen aan het blinde spel
van dit verdoemde levenstij.

Hij had zijn nagels in het tafelhout
gedrukt, zijn breede schouders hingen zwaar
naar voren, hij leek moe en oud,
maar het krampachtige gebaar
der handen zwoer nog bij het leven.
De mist trok weg, de dingen blonken hard
als gepolijst kristal, en even
was hij door deze zuiverheid verward.
Dit sneeuwen licht: vanwaar? Was hij gegaan
om te vervloeken en sprak niets dan lof?
Hij kon de schittering niet misverstaan:
het was de oude wellust, die hem trof.
Hij voelde weer de gieren van de wraak,
met kromme klauwen hakend in zijn nek;
niet door verblindung diende hij zijn zaak,
niet door een drift, die buiten het bestek
des levens drong, maar met een koelen zin,
die wist nauwkeurig waar de scheiding lag:
ginds God en wereld, hier ik zelf, die in
den open hemel stoot mijn oorlogsvlag.
Hij rekte zich en voelde in zijn leden
den sterken bloedstroom, den beheerschten slag,
waarmee hij voor de wereld was getreden
dien eenen onvergankelijken dag,

toen hij zijn vaderstad ten laatsten male
verlaten had en zijn bestemming vond:
een mensch, die over God zou zegepralen,
omdat het in zijn hart gekorven stond.
Hij zag de wereld en hij zag zichzelf,
hij was geen bleeke zwijger, in zijn borst
gromde de kracht, die eens aan de gewelven
der hemelen haar vuur te schrijven dorst;
en in zijn handen sidderde het sterke
rhythme van wie de aarde overschouwt,
een prooi, die met zijn stigma hij zal merken,
een rotshard fundament, waarop hij bouwt
zijn torenhoogen burcht. Hij ging naar boven,
na lange weken trad hij in den wind,
die stortte op hem toe, zooals een kind,
dat ziet zijn vader weer, komt toegestoven.
Hij dronk den kleurengloed van zee en lucht,
zijn oogen werden door het licht bedolven,
hij zag geen schip, geen mannen, in de golven-
de ruimte was zijn gretigheid gevlucht.
Zoo had als knaap hij eenmaal de extase
der schepping door zijn zinnen voelen gaan,
en weder viel de duizeling hem aan
van het onmetelijk verbazen,
hoe alles zoo uit Gods hand kon ontstaan.
Maar knaap was hij niet meer; hij lei de handen
vast op de reeling; dit was zijn bezit:
een hart, dat niet in droomen strandde,

een schip, een vurig paard, dat op zijn rit
over de zeeën alle hindernissen
voorbijjoeg, en hij hield het toom,
nooit liet hij zich de teugels meer ontgrissen,
voor eeuwig zou hij staan in het gestroom
van wind en wolken. Hij trad voor zijn mannen,
zijn beenderige kop zond bliksems uit,
de hartstocht had zijn gansche lijf gespannen,
geen siddering doorliep de strakke huid.
De lustelooze troep verstramde,
dan krompen zij alsof een vuist hen trof,
zijn woorden beukten op hun hersens, dof
als steenen, die een vesting ramden:
„Honden van Satan! Kwijlende cadavers!
Waarom hangt daar dat bramzeil uit de lijken?
Het stinkt hier als in honderd bestekamers!
Heeft geen een poot om naar een dweil te reiken?”
Zijn stem begon te sidderen, zijn kaken
liepen rood aan, hij hield zijn drift niet meer,
zijn handen bleven in een kerel haken
en schudden als een twijg hem heen en weer.
Hij stampvoette, als zwarte mokerslagen
dreunde het, en zijn stem daarboven uit
was een alarmklok, die haar schrill geluid
door alle hemelen scheen voort te jagen.
„Een klomp van drek en vuilnis is de schuit!
Als een verlamde hangt naar loef zij over!
De lading moet gekrengd, of is zij buit

voor de beluste klauwen van een roover?”
Zij snelden alle kanten op, de boot
was als een mensch, doorstroomd van nieuwe krachten,
na wekenlang geworstel met den dood
schitteren weer zijn oogen van gedachten,
helder en stijgend als het morgenrood.
Het rap bewegen van de menschenlijven
smolt met de klanken van den arbeid saam
tot een opstandig lied: nog zou de naam
van Decker op de zeeën klinken blijven.
Zoo zag hij het, zoo droomde het zijn bloed,
dat heete golven door zijn lichaam stuwde,
zijn drift was in geen eeuwen uitgewoed,
hij bleef de man, die God noch duivel schuwde.

Maar eensklaps, staande bij den grooten mast,
onder de wolken der gezwollen zeilen,
zag hij den bootsman langs de dekken ijlen,
een mensch, die in zijn droomen is verrast
en gaat verwilderd in het barre leven.
Door het gebulder van de zeilen riep
de schipper naar dien man, die bijna sliep.
Hij voelde, dat zijn stem hem ging begeven,
de angst stond speerscherp in zijn hart geplant:
hij kon dien vreemden droomer niet bereiken.
Toen zag hij: allen waren overmand
door een verschrikking, die niet meer zou wijken,
ten ware zij door hem werd uitgebrand.

Hij trad naar voor en zocht op de gelaten
één kleinen menschelijken glimp,
één stillen snik van liefhebben of haten;
zij staarden als bezeten, zonder krimp.
De mannen werkten, of er duivels joegen
achter hun leden; sneller voer de schuit,
een trotsche stormer; maar hun stomme zwoegen
ging als een dreiging naar den schipper uit.
Wat zocht hij dan? De som van al zijn droomen
werd tastbaar leven in dit groote uur;
zooeven nog, een toren in het stroomen
der winden, had hij voor zijn levensduur
den ouden eed herhaald. Hij wrong de handen,
een afgrond scheurde open in zijn hart,
een duisternis, die hij niet meer omspande;
aan het geluidloos en onpeilbaar zwart
der diepste scheppingsraadselen ontvloede
deze vertwijfeling. Dan stond hij stil
en sloot de oogen als een zeer vermoeide.
Maar nog wist hij, met bronzen wil,
den angst terug te slaan, en in bedaarde,
schier droomerige houding bleef hij dan,
een door Gods goeden wind omspeelde man,
die peinzend en verrukt de zee bestaarde.

Dien avond ging de schipper tot zijn mannen,
zooals een herder tot zijn schapen gaat,
voor eenmaal leek de drift te zijn ontspannen,

zijn lijf kwam door de schemering gewaad
behoedzaam, om de stilte niet te breken,
die als een vlies op alle dingen lag;
de hemel achter hem stond vol met streken
van rood en goud; met koninklijk gezag
beksleedde hem het stervend licht; zijn oogen
waren van wonderlijken gloed vervuld;
zoo trad hij, in grootmachtig mededoogen,
voor hen, die moesten lijden door zijn schuld.
Misschien had hij nog nooit den nacht zien dalen
zoo schoon en eeuwig, in zoo stillen rouw
om eigen sterven; hij bleef even dralen.
De mannen zwegen, hun gelaten trouw
verduisterde het wonder van den avond.
Was hij de menner van een slaventroep?
Tot honden had zijn hartstocht hen gehavend,
en als een klagend lied begon zijn roep:
„Wat zijn wij allen? Dolenden, ontstelden
door dingen, die het hart niet achterhaalt.
Die eens verrukt het leven binnensnelden,
raken in Gods geheimenis verdwaald.
Ons jonge bloed had bij de zon gezworen,
wij wisten: elke droom wordt tastbaarheid
voor hem, die opstaat met het ochtendgloren
en als een koning door de dagen rijdt;
een ruiter, sneller dan de zonnestralen,
hun brandend net waait achter zijn galop,
maar eindelijk ziet hij den avond dalen

en heft de handen naar den hemel op;
het zijn de sterke handen van een vechter,
die ruilt zijn mannenkracht niet voor het goud
van duizend avonden; hij zwijgt en houdt
zijn lichaam op: beschuldigde en rechter
in eigen zaak. Want nimmer zal zich God
vergripen aan den mensch, die stand kan houden
tot in den gloed des ondergangs, het gouden
geschemer, dat naar duisternis verrot.
Mannen, de nacht komt snel. Na zooveel nachten
kan deze niet de laatste zijn,
al stonden wij nooit dichter voor de machten
van dood en duisternis; de felle schijn
van zeven zonnejaren ligt in ons gezonken.
Wie zoo lang in den hemel heeft geschouwd,
drinkt zich aan avondschemering niet dronken,
hoe machtig God Zijn eeuwigheid ook bouwt.
Wie God zegt, hoeft het sterven niet te vreezen,
wie God aanschouwen wil, erkent geen dood.
Wij zijn de martelaren, aangewezen
om met ons hartebloed het avondrood
te overstroomen. Wij zijn martelaren,
wij zijn bezetenen, wij zijn de spijs
der eeuwigheid. Als donkere barbaren
werden wij opgeroepen tot de reis;
maar zie, het blinde woelen der getijden
heeft onze huid geslepen en geschuurd,
tot witte fakkelen zijn wij verpuurd,

tot stervelingen, die hun hart bevrijdden
van allen waan, om door de grens te breken,
die dood en leven scheidt. Wij zien bij dag en nacht
het oog van God, het donkergloeiend teeken
van Zijn genadelooze oppermacht.

De wereld achter ons droomt in een stomme
vervuldheid, maar wij blijven onvervuld,
omdat ons koningschap zich niet zal krommen
voor Zijn gezag. Wij werpen onze schuld
den Meester toe, die ons heeft uitgezonden
en rennen naar Zijn vurig aangezicht
als van hun ketting losgebroken honden.

In onzen strijd voltrekt zich het gericht
van hen, die geen genade willen vragen
aan Hem, die met Zijn creaturen speelt.
Wij weten: in de kim, waarop wij jagen,
verbergt zich Zijn geweldig beeld
en dat wij nooit die kim zullen bereiken,
maar altijd sneller gaan dan het geslacht,
dat in geduld moet leven en bezwijken,
omdat het voor den afgrond van Zijn macht
terugdeinst. En zij zullen ons zien loopen
over de zeeën, en hun lichtschuw oog
zal door een vloed van vuur worden bedropen.

Want eens stroomt onze brand omhoog
tegen de hemelen, wij zullen laaien
als hellegloed, wij zullen zon en maan
voor één oneindig oogenblik verslaan

en als een wolk van asch verwaaien!"

Hij stond gewikkeld in het zwarte kleed
der duisternis, zijn lippen beefden
nog na terwijl hij zweeg, en zwijgend schreed
hij voort, een man, die in zijn wereld leefde
gelijk een ster in het azuur.

Hij zag niet hoe de mannen achterbleven
als dieren, in een sprakeloos getuur;
een vlammend zwaard had hen voorgoed verdreven
van den vertrouwden weg, waarlangs het leven
der menschen zich ten dood beweegt.

Zij konden niets verwerpen of aanvaarden,
de laatste sprank van menschelijke waarde
was uit hun harten weggeveegd.

De schipper zag niet om, zijn blikken zwierven
over het wilde landschap van zijn ziel.

Hij dacht: „Als ik voor eenmaal bid en kniel...” —
en voelde dan hoe zijn gedachten stierven
als moegejaagde paarden. Maar de brand
van waanzin bleef hem heel den nacht doorwoeden:
hij was de Antichrist, hij zou verbloeden
voor een misleide menschheid, die het pand
des levens van den Schepper had ontvangen
als een genade en den vloek niet wist:
dat God, die hen doet droomen en verlangen,
Zijn schepsels elken ademtucht betwist.

De „Arend” voer als in verleden dagen,

de schipper liet zijn mannen niet meer los,
zijn woorden joegen hen, zooals een ros,
dat door een felle zweep wordt voortgeslagen.
Hij sloot de oogen voor hun barren nood:
de allerlaatste stormloop was begonnen
tegen de vestingmuren van den dood;
wie dan door twijfelzucht wordt overwonnen,
verraadt het vaandel vòor den grooten slag;
het eeuwig duister stroomt zijn oogen binnen,
en als een lamme vogel zinkt zijn vlag,
eer hij één voet van Gods terrein kon winnen.
Met elken morgen was hij weer een man,
kloek en rechtstandig, een visioenenlooze,
tot een granieten eenzaamheid bevrozen,
die ook de laatste kim doorboren kan.
De kerels om hem heen zweetten en zwoegden,
zwaar viel de slag van zijn geweldig woord
op hun gekromde lichamen, het ploegde
hun murwe hart kapot, het wierp een koord
rondom hun strot. Zij struikelden en tolden,
en richtten zich weer op, er kleefde schuim
op hun verdroogden mond, maar naar het ruim
der hemelen stond hoog het zeil, dat bolde
zich op den wind. En ook de schipper stond
met hard gezwollen borst, een trotsche koning,
die koos zich heel de wereld tot een woning
en voer de grenzen van den hemel rond.
Zijn strakke mond vergrimde tot een lach,

als hij de schepen van de armen zag,
die hij met een geweld zou treffen,
vernietigender dan de jongste dag.
Hij wist de harten, die zijn macht bestreden,
geschonden door het smeulend vuur van nijd;
hoe zouden, klein in alles wat zij leden,
zij vuur herkennen, dat de ruimte splijt?
Zij voeren onder wapperende vanen,
het zegeteeken van hun vaderland,
zij volgden levenslang dezelfde banen,
er kon geen heil zijn buiten het verband
der wereldorde; maar hij had de kleuren
der Nederlanden van zijn schip gerukt:
wie met zijn bloed den hemel wil besmeuren,
wie heel de schepping aan zijn boezem drukt,
hem is geen rood nog rood genoeg, in kille
onopgesmuktheid gaat hij tot zijn doel.
En toch: er kwam iets donkers in hem trillen,
een bitter, onverdragelijk gevoel,
als hij de vaan zag van het land ten Westen
der Nederlanden; groeiend in getal
begon dat doek de zeeën te verpesten.
Was reeds de kracht van Holland in verval?
Hij wist het niet, hij wilde het niet weten:
een Hollander, een Engelschman — waartoe
de menschen met verscheiden namen heeten?
Zij allen waren lijdzaam als een koe;
hun domme strijd ontweek de laatste waarden,

die worden niet begrensd door zee en land,
maar vormen, boven het gebied der aarde,
een macht, die heel den wereldbouw omspant.

Gigantisch trekt zijn heerscherswil de lijnen
van den triomftocht door het mateloos
aspect der ruimte, als een schim verdwijnen
de zeeën achter hem; geen adempoo
wordt hem geschonken; in de wijde, blauwe
omcirkeling staat hij met star gelaat,
hij eet noch drinkt, hij is geheel verzaad,
nu zich zijn machtsbegeerte gaat ontvouwen
tot een voorbeeldeloozen dageraad.
Hij voelt de winden langs zijn lichaam scheren
als klingen van witgloeiend staal,
en werpt zijn blikken uit als speren
over de velden van de wereldzaal.
Nog steeds verpletteren de grauwe baren
zich aan de flanken van het jagend schip,
maar straks zal het met volle zeilen varen
tegen den hemel; als een zwarte klip
zal het den einder breken en de koppen
doen sidderen van die met menschenkracht
optornen tegen Gods verzwegen macht
en levenslang aan blinde poorten kloppen.
Reeds reikt de schipper naar het groot moment,
hij heeft zijn handen aan de lucht geslagen,
het is hem of zijn lichaam wordt gedragen,

gelijk een ruiter, die den tijd doorrent,
en even nog kan hij de teugels houden,
dan bliksemt hij voorbij aan eigen vaart
en wordt een ster, uitwaaierend in gouden
lichttintelingen hoog boven de aard.
Stil staan zijn oogen nu, met donker snuiven
haalt hij de warme lucht der wereld in,
misschien zal hij nog eeuwen moeten stuiven
naar de van zonlicht duizelende kim.
Dan brandt zijn denken weg in een bezeten
verrukking om zijn eigenmachtig staan
in dezen storm van drift, in dezen heeten,
door menschen nooit benaderden orkaan.
Waar allen deinsden, is hij toegesprongen,
verpuurd tot louter vlam vaart hij omhoog,
sinds zich een schepsel in de zon bewoog,
werd nooit het scheppingslied zoo fel gezongen.

„Weerlichte hartstocht naar het eeuwig land,
bloed boven lichaamsspanning opgestooten
en langs het blinkend hemeldak gespoten,
waar het als regen in de zon verbrandt.

„Kantel de schalen van het firmament
en drink de dronkenschap uws harten:
boven de zwarte golven van uw smarten
hebt gij uw eigen levenszon herkend.

„Geluidloos is het licht, geluidloos zijn de dagen,
waarin de stervelingen voor hun Schepper staan.
Wie niet den weg der eeuwigheid kan gaan,
wordt sprakeloos geboren en verslagen.

„Gij, koning onder menschen, zijt alleen
den geesel van Gods meesterschap ontkomen:
gij hebt den sluitsteen van de bron genomen
en weggeslingerd met uw hand van steen.

„En zie, uw eigen aangezicht, omwolkt
door wind van eeuwigheid, komt opgerezen.
Gij hebt het teeken van uw macht gelezen,
nu Gods bloed uit de bronnen kolk.

„Druk vaster nog uw handen om den strot
van de oneindigheid, en doe de bloedrivieren
gelijk kometen door de ruimte zwieren.
In uwen machtsgreep sterft de macht van God!”

Zijn bulderende stem brak in gekreun,
hij zag den hemel duizelend verschieten,
de einders echoden nog het gedreun
van den triomfzang. Zwarte vogels lieten
zich neder op het dek en staarden strak
naar zijn verbijsterd aangezicht. Hij plantte
zijn voeten vaster, maar aan alle kanten
flitste die vogelblik, die hem doorstak

met stalen punten. Voor het blauwe zwerk
had zich een bank van duisternis geschoven;
hij wischte zich het hoofd: nog was hij sterk,
hij zou de dreiging van het duister klooven
met zijn bezwerend lied; maar in zijn mond
ontwaakte slechts een angstkreet, die verscheurde
zijn zekerheid en hem naar diepten sleurde
van wanhoop. Als een lamgeslagen hond
kroop hij naar zijn kajuit. De zwarte vogels
staarden hem aan; hun zwijgend peloton
zond hem een salvo na. Geen oor vernam die kogels,
de laatste flitsen van een doode zon.

Voor het genadeloos gelaat van God
zat hij gelijk een boeteling gebukt,
de zon was tot een zwarte vrucht verrot,
maar uit zijn borst het hart niet weggerukt,
dat slechts één taal sprak: weerstand tot den dood.
Hij vroeg zich af: „Waarom heeft God mij niet
verslagen naar het uiterste gebied,
voorbij de branding van het avondrood?
Ben ik Hem dan te klein, of is Hij laf
en durft den onverzoenlijke niet aan?
Geen aardsche duisternis kan mij verslaan,
alleen de onderaardsche van het graf!”
Hij sloeg de oogen op, geluid brak los
achter de deur, een donker stemgeroes
en fel getrap, als van een vurig ros.

Hij sprong nabij, de bende viel met woest
getier de kamer in. Het schemergrauw
hing om de zieke koppen als een walm,
de bloedeloze huid was paars en blauw,
zij stikten haast. Maar hij stond in een kalm
en peilloos zwijgen voor hun heet gezicht.
Een stem sloeg uit: „Gij jaagt ons naar de hel!”
En weer een vlam van klank: „Uw duivelsch spel
is het, dat ons te gronde heeft gericht!”
Hij sidderde: zij leefden weer! Hun drift
was losgestooten door Gods eigen hand.
Het bloed, dat in hun lichaam was geschift,
stond andermaal in mannelijken brand.
Hij sprak: „Wij varen voort! Gij doet uw plicht!
Zijt gij nog mannen, of een kinderschaar,
die in de duisternis haar evenwicht
voelt wankelen en wegvlucht in misbaar?
Ik ken geen duivelsch spel, ik ben een mensch,
die uit den moederschoot is opgewekt
en eenmaal in den dood de leden strekt.
Ik ben een dolende, die voor de grens
der eeuwigheid zich amper staande houdt.
Gij allen moet mij helpen in dit uur,
nu God het duister als een blinden muur
tegen den horizon heeft opgebouwd.
Ik zie uw vraag: is dit niet een gericht?
Ik vraag weerom: herinnert gij u niet,
dat Jezus Christus onder stervend licht

voor ons, verworpenen, het leven liet?
Het hoogste heil der wereld bloeide open
in duisternis, zoo moge deze nacht
het wonder bloeien zien van onze kracht,
die het gebouw der duisternis zal sloopen!”

Maar een der mannen, een gehard matroos,
met ingevallen, stoppelgrauwe wangen,
riep uit: „Hij lastert God! Zijn duivelsche verlangen,
dat zich den Heer tot vijand koos,
zoekt zich met Christus’ glorie te omhangen!”
En ook de anderen, met norsch gehuil,
tastten zijn woorden aan: zijn bruten laster
wierpen zij van zich af als stinkend vuil.
Hij voelde hoe hun menigte al vaster
tegen hem aandrong, als een wilde vloed
omstoof hem hun geschimp. Moest hij verzinken
in deze branding van bedorven bloed?
Dan rukte hij zich los, zijn stem begon te klinken
als donderslagen boven het gebroed:
„Gij schurftig vee, gij doodgeboren aas!
Wat anders dan de hel zoudt gij verdienen?
Al stort gij duizend malen de lawine
over mij heen van uw verblind geraas,
de wereld, die u eens heeft uitgespogen,
neemt u in eeuwigheid niet weder aan.
Ik ben uw laatste hoop, uw eenige vermogen;
door storm en duister zult gij met mij gaan,

of aanstonds drijft als voedsel voor de haaien
uw morsig kreng. De keuze is gesteld:
verpletterd worden onder Gods geweld
of als een vuurgloed in het duister laaien!”

Zij wankelden terug, maar hij, weerom
bezield door onaantastbaar meesterschap,
zette zijn lijf tegen het duister schrap
en hief de handen naar de zwarte mom,
waarachter God verhulde het gezicht.
Hij, die door vlammenzeeën was gegaan,
de oogen op de oogen Gods gericht,
bleef voor het masker van den nacht niet staan.
Door het gewoel der mannen stiet zijn borst
een snellen weg, hij trok als een magneet
de bende met zich voort, een stank van zweet
sloeg uit hen op, hun droge mond, gekorst,
hing open naar de lucht. Maar onbenard
trad Decker voor den zwarten hemelwand.
God was niet sterker dan zijn machtig hart,
zijn oogen zagen in het eeuwig land
van vuur, waaraan het scheppende geweld
ontspringt, en dieper ademde hij in.
Het duister week, als in het oerbegijn,
toen God den chaos wetten had gesteld.
Een nieuwe zon bescheen het watervlak,
waarlangs een tinteling van vonken schoot,
zoo helder, dat het menschenoog, te zwak,

zich voor het sneeuwig schitterlichten sloot.
De mannen werden door den gloed gestriemd
als door een zweep, hun lichaam kromp ineen
onder die geeseling. De kapitein alleen
stond nog rechtop, de blikken vastgepriemd
in het als watervallen stroomend licht;
het vloeide door hem heen, en als een zon
hield hij zijn vonkenspattend aangezicht
boven de aarde, die hij overwon.
Want dit was zegepraal als nooit voordien:
zijn weerstand had den arm van God verlamd,
hij kon de hemeldiepte overzien
gelijk geen sterveling. Tot goud ontvlamd
lagen de zeeën onder hem, het leek
of hij gewichtloos was, hij stond zoo hoog
boven de dingen en zijn hand bestreek
gelijk een adelaar den hemelboog.
De horizonnen weken voor zijn blik,
daar was geen grens meer aan zijn machtsgebied,
hij was gestegen tot het goddelijk
aanschouwen, dat den eigen weerglans ziet
in het geschapene en ademhaalt
in eigen onuitputtelijke sfeer.
Zijn macht was op de mannen afgestraald,
die duizelden nog, maar al meer
doorwoelde hen een ongekend geluk.
Zij sprongen op, zij vatten elkaar aan
gelijk bedronkenen; dan, met een ruk,

zagen ook zij een hemel opengaan,
die door geen einderstreep werd afgesnoerd.
En op des schippers jubelend bevel
liepen zij allen naar hun post, met fel
geladen lichamen: hoog opgevoerd,
tot zonneshnelheid, moest de vaart der boot.
Hun bovenmenschenlijke kapitein,
voor wiens gebaar de zwarte hemelschoot
van licht vervuld werd, zou weer koning zijn.

De meester liet zijn oogen niet meer af
van het oneindig vergezicht, waarboven
hij zich verhief; zooals voor Mozes' staf
de wateren uiteen waren geschoven,
zoo had zich voor zijn hand het werelddiep
ontsloten; en het schip, met macht van zeilen,
zou als een vogel, dien de verte riep,
voorbij de grenzen van de aarde ijlen.
Hoe scherp kon hij het jammerlijk gezwoeg
der kleine mededingers nu aanschouwen,
die ondanks hun volhardend Godsvertrouwen
de zee met wrevel op haar golven droeg,
en liet hen kampen, waar de „Arend” trots
haar weg koos door het witte zonnespatten;
ontzaglijk, een op drift geraakte rots,
voer zij, de door geen horizon omvatte,
de met geen dundoek pralende, voorbij
de kleinen met hun fiere zegeteeken.

De schipper meesmuilde, toen hij aan lij
een Engelschman zag ploeteren, maar steken
voelde hij boren door zijn Hollandsch hart.
Waar was de landgenoot? Op geen der vanen,
die hij passeerde, vond zijn oog de banen
van het verloochend vaderland. De smart
der eenzaamheid werd eensklaps feller dan
zijn opgejaagde hartstocht. Daarna waren
zijn oogen dof: als een verbitterd man
stond hij in de oneindigheid te staren.
Hij wilde niet terug in het verband,
hij kon niet meer: zijn uur had reeds geslagen,
en hij verstikte in zijn borst het klagen
om het teloor gegane vaderland.
Maar in de asch der bitterheid versmoorde
hij ook het hoog geluk van zijn triomf.
Een vader, die zijn eigen kind vermoordde,
zoo bleef hij staan, bezinningloos, verstomd.
En uren voer hij door, zonder te weten:
waarheen, waartoe. Zijn wanhoop merkte niet,
dat, als een dief, de windkracht hem verliet,
plots, onnaspeurbaar; noch zag hij het heete
gezwoeg van de bemanning met het zeil,
dat als een doode vogel hing te slieren.
Dan kreet hun uitgeputte kracht om heil
naar hem, die ook het duister kon bestieren.

Hij waakte op, een waterkille wind

streek langs zijn voorhoofd, en de hemel druilde.
Hij merkte het, als een verwonderd kind,
dat lange jaren in zijn droomen schuilde
en plotseling de aard ontluisterd vindt.
Toen, of zijn gansche lichaam werd gespleten
doorsloeg hem het besef: mijn droom is dood,
de zegepraal, waarvan ik was bezeten,
het eeuwig waaieren van avondrood,
dit alles is vergaan, mijn hart verkoolde,
de passie heeft mijn zinnen doodgebrand.
Ik, die door alle hemelstreken doolde,
wacht op den nekslag van een menschenhand.
Hij zag zijn mannen aan, hij wilde spreken:
„Versla uw koning, die zijn volk verried!”
Hun angst verscheurde hem, zijn stem moest breken,
eer hij hen allen in den afgrond stiet.
Hij wendde zich, hij zag het water deinen:
vergetelheid, een wereldwijde schoot;
reeds huiverde de adem van den dood
door zijn gebeente. Maar alsof zijn pijnen
niet mochten dooven, woelde in zijn borst
een nieuwe golf zich op van bitter leven:
hij zag den Engelschman voorbij hem streven,
op wien hij nog voor uren als een vorst
had neergezien. Met machteloze vuisten
stond hij daar voor het hemelruim omhoog
en zag hoe dat vervloekte schip bewoog
op wind, die uit den hemel nederruischte,

maar voor de „Arend” zich terzijde boog,
alsof de adem Gods haar boord vermeed.
Dus dit was God! Dit was Zijn hoogste wrake:
dat Hij Zijn vijand slinks den weg afsneed!
Hij riep: „Zie, ik heb niets dan deze handen,
dit lichaam, dat voor zon noch duister ooit
zich heeft gebukt, maar alle pezen spande
om deze wereld, waarin ik gekooid,
als elke sterveling, heb moeten leven,
te breken met het ijzer van mijn wil.
En nu: de wind valt voor mijn voeten stil,
God heeft mij van Zijn aangezicht verdreven,
mij en u allen. Zie, hoe het gespuis
der zeeën over ons mag zegevieren...”
Hij stiet de vuisten op, als wilde dieren
dreigden zij het onzichtbaar vaderhuis.

Langs het tot lood vergrauwde vel der mannen
bewoog de zwarte wiek van een gevaar,
zoo nameloos, dat in geen angstgebaar
zich hun wanhopig leven kon ontspannen.
De schipper, een verwrongen helgedrocht,
met witte speekselvlokken op de kaken,
stond als een blinde, die het dagen zocht,
waartoe hij nooit meer zou genaken.
Nooit meer! Nooit meer! Een donkerbrons geluid
hamerde in zijn hoofd, en met de klauwen
van zijn gekromde vingers trok hij rauwe,

bloedige voren in de huid
van zijn gelaat. Er dropen zwarte strepen
langs baard en borst. Een donker hol
was zijn gesperde mond, waaruit een dol
gehuil opsteeg, bijwijlen saamgeknepen
tot zenuwdun gegil. Maar plotseling
stiet hij het lijf omhoog, hij stond te beven
gelijk een boom in storm, en als een kling
doorsneed zijn armgebaar den horizont,
waarin het vreemde schip welhaast verdween.
Hij stond voor God, zooals hij nimmer stond,
er schoten bliksems door zijn lichaam heen,
hij was een element, een brute rots,
sidderend in een opperste verzet,
door alle werelddiepten brak zijn trots
en botste aan de pijlers van Gods wet,
die niemand in der eeuwigheid verwrict.
Dan — en het was de klank geworden haat,
een monster, schier in eigen bloed gestikt —
kreet hij: „Al moest ik tot den dageraad
des oordeels varen, ik zal nooit
Gods heerschappij over mij dulden!
Ik zweer Hem tegenstand tot in den dood!”
Een donkerroode wolk van vlammen hulde
de „Arend” eensklaps in, een vuren vuist
kwam midscheeps op de dekken neergesuisd
en stiet het schip omlaag, alsof de gronden
der hel zich openden onder de kiel.

En door het loeien van de vlammen viel
een stem, die met millioenen monden
te spreken scheen; aan alle zijden sprong
gedaver los; alsof een berggevaarte
zijn massa in een ander bergland drong,
zoo dreunde het. Met doodelijke zwaarte
viel de vervloeking: „Tot den jongsten dag
wilt gij de velden van de zee bevaren!
Gij zijt verhoord! Maar elke zeven jaren
gaat gij een dag aan land, op Mijn gezag,
om weder uw verstooting te ervaren!”

Een stormvlaag, een reusachtig donker dier,
besprong het schip en schudde het dooreen,
en joeg het door de wolk van vlammen heen,
zoo heftig, dat het kraakte en zich schier
zijdelings op de golven voortbewoog.
De toppen van de masten hingen dicht
boven de zee, waar zwavelkleurig licht
nog walmde als een naklank van het hoog
en onherroepelijk gericht.
De takels knarsten en de zeilen gromden
onder de zweepslagen van den orkaan.
De golven, zwarte torens, stortten aan
op de verschansing. Maar in een verstomde
ontzetting bleven alle mannen staan.
Was dit de aarde nog of reeds de hel?
Waren zij menschen of ter dood gejaagden,

voor wie in eeuwigheid geen licht meer daagde,
buiten het onderwereldsch vlammenspel?
Zij wisten niets, maar hij, de kapitein,
de beul, die hen den dood had toegestooten,
hij stond nog als een boom, omhooggeschoten
uit de verborgen lagen van het Zijn.
Hij droeg de heugenis van hemelblauw
en zonnegeel nog in zijn oogspelonken,
en hief de vuisten, als granieten bonken,
nog naar de lucht, terwijl de storm met grauw
gehuil zijn ooren teisterde, en dreunen
bleef in zijn hersenkas het woord van God.
Nog was hij hard, maar weggevreten tot
een naakte stam stond daar zijn lijf te leunen
aan de oneindigheid, die hem voorgoed
omwaaien zou. Dan mompelde hij vaag:
„God... ik... mijn schip...” Hij spuwde donker bloed
tusschen zijn tanden uit en ging omlaag
tot de verbijsterden. Slechts één seconde
doorflitste hem de radelooze vraag:
„Laat God mij eeuwig bloeden uit die wonde?...”
Dan teekende zijn machtig armgebaar
de ruimte van den hemel, en als rotsen
rezen zijn woorden voor de stomme schaar:
„Wij moeten eeuwig aan Gods muren botsen!
Zie, ik aanvaard het oordeel uit Zijn mond!
Wij varen voort! Wij zullen nimmer rusten,
eer wij te pletter stooten aan de kusten
achter den allerlaatsten horizont!”

III

He IJ voer, zooals hem God had opgelegd,
over het schaduwlooze vlak der eeuwen,
waarop de dagen kleurloos nedersneeuwen
en smelten zonder sporen weg.

Een dieper eenzaamheid moest hij doorstaan,
dan ooit een sterfelijke had verdragen,
want geen kan zich in Gods nabijheid wagen,
of door de teistering van den orkaan
der scheppingsdriften wordt hij neergeslagen
en komt verbrijzeld op de aarde aan.
Hij, in zijn wereldwijden kerker, stond
voortdurend in het toemelooze laaien
van vuur, dat uit den hemel neer kwam waaien
en hem tot in het merg der botten schond,
maar nooit geheel verteerde. En het scheen
hem soms, dat hij Gods vloek slechts droomde:

het was de oude haat, die hem doorstroomde,
het was de oude hartstocht, die hem heen
en weer deed loopen, een gekooide tijger,
over het dek. Was alles dan een waan
en droeg hij zelf de oorzaak van zijn lijden?
Wie kon hem uit dit labyrinth bevrijden?
De sprakelooze einder zag hem aan,
en weder voelde hij de hand des Heeren,
die hield hem binnen horizonten vast.
God was de sterkste, maar hij zou den last
van het gericht niet zonder zich te weren
verdragen: ook al bleef de Heer onaangetast,
Zijn botte creaturen kon hij deren,
wier nijd hem in verbanning had gejaagd.
Wanneer hij aan de kim kwam opgedaagd,
stoven de anderen, met volle zeilen
hem uit den weg, maar niemand kon ontijlen
het oog, dat Decker op hem hield gericht.
Zooals zich vogels in het maaïend licht
van vuurtorens bij nacht te pletter vliegen,
zoo vlogen hem de schepen tegemoet.
De vaart der winden scheen hen te bedriegen,
of koerste het bevroesde volk niet goed?
Zij vluchtten, maar het zwarte spookschip groeide
al hooger aan de lucht, een rotte plek,
waarachter eeuwig de ruimte bloeide.
Er beuken looden vuisten op hun nek,
zij bukken zich; een enkele, de armen

vooruitgestoken, zoekt verblind naar heil,
dan davert er een hoonlach door het zeil
en snelle messen schieten in hun darmen.
Zij rochelen, terwijl het roofgebroed
met dierlijk grommen naar hen grijpt,
den laatsten adem uit hun lichaam knijpt,
hen ledigplundert en zich verderspoedt,
de ruimen toe: zij rukken luiken af,
springen, als duivels in een open graf,
en sleuren alle koopwaar op het dek.
Hun oogen spatten vonken, grauwe fluimen
schieten, als slangengif, hun uit den bek.
Dan, zegebrullend, duiken uit de ruimen
de laatste, zatgedronken, mannen op,
zij werpen flesschen naar de kameraden,
die door het bloed van de vermoorden waden
en vullen zich den hongerigen krop
met wat hun vraatzucht in de blind vernielde
balen en kisten van haar gading vond.
Maar Decker zelf, de door den dood bezielde,
is plots verrezen op den achtergrond
en doet hen in hun tuimeling verstijven.
Dan, op zijn mokerend bevel, vergaren
zij den verstrooiden buit; de moede lijven
voelen den dood weer door hun leden varen
en huiverende klimmen zij aan boord
van het vervloekte schip. Nog even kijken
zij om naar de verslagenen, wier lijken

met blinde oogen in den hemel staren,
waar voor hun ziel Gods heerlijkheid reeds gloort.

Soms springt de rotsmuur van de eeuwigheid
plotseling open: aan de blinde kimmen
verschijnt een streep, die hooger op gaat klimmen
en tot een kust, een levend land uitdijt.
Een hersenschim? Een tartend spiegelbeeld?
Worden zij weer in zee teruggestooten?
De wind heeft al zoo lang met hen gespeeld,
dat zij hun koers en vaart niet meer begrooten,
maar reizen, naar Gods willekeur beveelt.
Zij staan met stomme koppen bij elkaar,
nog door het floers der eeuwigheid gescheiden
van al de warme dingen, die zich naar
het rythme van de aardsche jaargetijden
ontplooien en vervullen. Maar een zucht,
een aarzelende nadering van leven,
doet hun tot ijs verkilde lichaam beven;
hun oogen staren, vochtig als een vrucht,
die, nog door dauw omhuld, het zonlicht voelt
en tast voorzichtig naar het bleeke schijnen
achter de rafelende mistgordijnen,
die op een windvlaag worden weggespoeld.
De wereld bloeit, zij zien een nieuwen dag,
hun zwarte monden gapen naar het wonder,
God plant Zijn blauwen hemel als een vlag
boven de aarde, alle horizonten

stroomen van licht. Zij stooten een geluid,
heesch en extatisch, door den diepen morgen,
de hartewarmte vloeit hun oogen uit,
nooit wisten menschen zich zoo dicht geborgen
aan God, die zorgende Zijn armen sluit
rondom de wereld. Aldoor sterker worden
de lijnen van de kust; zij weten niet
naar welke haven hen de wind verstiet,
slechts dat zij zich ten leven mogen gorden,
weer mensch zijn in het bloeiende gebied
der aarde. Ook de schipper houdt zijn oogen
strak op het naderende land gericht,
hij staat aan de verschansing weggebogen,
opdat geen van de mannen zijn gezicht
zal kunnen zien: want dit gaat hem te boven,
dit pijnlijk wederkeeren uit den dood,
hij wil in de barmhartigheid gelooven,
misschien dat zich de greep van God ontsloot.
Zijn hart is als een bloem, die houdt haar bladen
geopend naar de zon, maar telkens strijkt
een kille wind haar aan, voortdurend wijkt
het stralende visioen van de genade.
Zoo, tusschen spitsroeden van pijn en lust,
kan hij zich nauwelijks meer staande houden.
Hij ziet het tastbaar lichaam van de kust
en hoog den hemel, die nog eens zoo blauwde:
toen hij als jongeman de ruimte koos.
God is Zichzelf gelijk in alle tijden,

de mensch, vermoeid, ontbladert als een roos.
Wee hem, die eeuwig dit bestaan moet lijden,
die, altijd stervend, nooit is uitgebloeid;
een schaduw, die den voet aan wal gaat zetten
en voelt zich als de levenden geboeid
door Gods onwankelbare wetten.

De kleine haven neemt hen zwijgend op,
geen ander schip vond ligplaats aan de kade.
Tegen den hemel drijven grijze waden,
zacht tikkelt op het dek een regendrop.
Het zonlichte visioen is reeds geweken,
de aard ontvangt hen somber, als een vrouw,
sinds jaren wachtende, in stillen rouw,
op een, wiens naam zij niet meer uit kan spreken.
Zij loopen langs de kaai, een stomme stoet,
als gingen zij hun eigen graf bezoeken;
een hond, met zeere oogen en bebloed,
komt kwispelstaartend kameraadschap zoeken
bij deze uitgestootenen, en ook
een man, een goren zwerver, zien zij loopen,
hij houdt de armen, als een manend spook,
tegen den grenzenloozen hemel open.
Zij blijven staan: een mensch. Met breeden lach
wijst hij hun naar de lucht: „Daarginder leven
de zaligen, maar ik ben hier gebleven,
omdat ik niet den hemel binnen mag!”
Zij vragen woest: „Zijn hier dan enkel honden

en gekken? Schenkt hier niemand een pint wijn?"
Hij lacht opnieuw: „Ik ben de kastelein
en jullie zijn door God mij toegezonden.
Wij mogen samen één dag zalig zijn!"
Zij loopen met hem mee, de doode straten
weerkaatsen luid hun strompelenden tred.
Zij zien niet om: alom regeert de wet
der eeuwigheid, ook hier het zwijgend haten
van God, dat naar hun eenzaam leven klauwt.
Eén dag van zaligheid, één dag van drinken,
zoo peilloos diep, dat er een zon gaat blinken,
feller dan ooit een sterveling aanschouwt...
Zij vallen binnen in het zwart lokaal,
een schimmelstank slaat op uit alle kieren,
zij ruiken slechts het komend bacchanaal,
en bukken reeds den kop, als wilde stieren.
Weer lacht de waard, nu lachen allen mee,
want zie, hij schenkt en roept: „Drinkt, mannen, drinkt!
Wie eenmaal dood is, sluit met God wel vreê,
maar wie nog leeft en naar de wurmen stinkt,
hij moet gaan varen op de wijde zee
of drinken tot hij in den hemel zinkt!"
De tronies zwellen op, een paarse gloed
doorvlamt hun huid, reeds zien zij honderd zonnen,
die zweven door de zaal hen tegemoet
en blijven schommelen als lampionnen.
Zij deinen zingend mee, in hun karkassen
borrelt en klotst het van den wijn.

Zij brullen, met macabere grimassen,
dat zij al duizend jaar verloren zijn
en daarom niets meer hebben te verspelen,
geen God, geen vrouw, en zelfs hun lichaam niet:
„Wie in een handvol botten rijkdom ziet,
mag elk van ons een poot of rib ontstelen!”
En een, met fonkeloogen als een kat,
bespringt den waard: „Waar in dit godverlaten
oord is een vrouw? Al zijn wij dan piraten,
wij worden ook van drank alleen niet zat!
Wij hebben lang genoeg geslapen
met onze eigen schaduw!” Maar de waard
duwt grijnzend hem een vollen kroes in handen:
„De man, die even in zijn beker staart
en drinkt hem uit, zal in een roes belanden,
die in geen vrouwenoogen ligt bewaard!”
Heesch brullen zij: „Wij willen meer dan drank!
Ons kan geen roes den hemel wedergeven!
Wij zuipen enkel nog om uit den stank
te vluchten van ons doodgevloekte leven!”
De muren branden van hun blind getier,
zij leunen wankel in elkanders armen:
„Wij kunnen aan den wijn ons hart niet warmen,
wij willen meer!” Zij slaan aan het plankier
en blijven er als varkens liggen ronken.
De kastelein ziet peinzend op hen neer:
„Den wijn, dien ik hun heden heb geschonken,
drinken zij over zeven jaren weer...”

De schipper bleef als laatste man aan boord,
nog bood hij weerstand aan den roep der aarde,
dan ging hij ook, een doodelijk bezwaarde,
die sleepte zijn vervloeking met zich voort.
En toch doorhuiverde hem weer het zoete
verlangen, dat hij even had gevoeld,
naar iets, wat hij sinds eeuwen niet ontmoette:
een wind, die hem het heete voorhoofd koelt,
een oogopslag, waarin het wereldbranden
tot vreugd verhelderd en bedwongen is.
Maar zijn gedroom stiet telkens op de stranden
van eenzaamheid en duisternis.
De kleine vuile stad lag tusschen rotsen
geklemd, die rezen eeuwig naar de lucht.
Geen macht van menschen nam hier ooit een trotsche,
boven den hemel uitwikkende vlucht.
De bergen donkerden met hun massieven
stom en geweldig om de grijze baai,
de stem, die hier de stilte zocht te klieven,
werd spoorloos meegevoerd op het gewaai,
dat langs de rotsen voer. En elke afgedwaalde,
die dezen uithoek van de aard betreedt,
geeft zich verloren aan een onbepaalde
verschrikking, een woestijn van leed.
De schipper, voor het aangezicht van God,
liep door de straten met zijn looden tred.
Hij dacht: „Wie ben ik, dat ik het gebod
van den Vervloeker als de hoogste wet

aanvaarden moet?" Hij zag de huizen staan,
blind en verlaten. Werd hij hier geboren?
Vreemd, dat een mensch, die alles heeft verloren,
steeds weer het dood verleden op ziet staan.
De ijzen wind verdreef hem van de straat,
verglaasd van kou trad hij een woning binnen,
plafonds en muren waren zwart van spinnen,
de webben woeien tegen zijn gelaat.
Hij riep: „Is hier geen mensch?" Dan lachte hij
hoonend om eigen vrees. De spinnen kropen
tot in zijn mond; hij beet hen dood, de brij
der dieren kwam hem langs de kin gedropen.
Hij dacht: „Het leven woekert in den blinde,
de drift der schepping laat geen lijk met rust,
de oogen, die zooeven zijn gebluscht,
zal reeds het volgend uur geschonden vinden
door een barbaarsche knaging. Nergens kan
de levende het laatste punt ontdekken,
waarachter zich een stilte uit mag strekken,
zoo diep, dat haar geen woord verraden kan.
Dood is niet dood en leven is geen leven,
zij zijn gelijk, misschien bestaan zij niet.
Reëel is enkel wat het oog niet ziet:
God, het verborgene..." Hij stond te beven
gelijk een schepsel, dat het evenwicht
verliezen gaat: te diep waren de dingen,
wie tot het uiterst weten door wou dringen,
vond enkel duister en geen licht.

De wereld wankelde nog om hem heen,
toen hij een grijs geschuifel hoorde.
Hij greep zijn mes. Was hij hier niet alleen?
Het vuur van haat, dat in zijn oogen gloorde,
maakte hem tot een monster. Door het steen
der muren scheen zijn blik te priemen.
Hij zag een wereld vol van dreigement.
Kon hij het aangezicht van God maar striemen,
dat zwijgend hem was toegewend
en nimmer uit zijn oogen wilde wijken.
Wie werd zoo duldeloos als hij geplaagd?
Daar sprak een stem: „Door alle wereldrijken
wordt sedert eeuwen ik gejaagd.”
Het scheen den schipper, dat zijn hartslag stokte,
hij hijgde en het mes viel op den grond.
Wie was het, die daar sprak? Nog immer schokte
een stem zijn hart zoo diep, een roode wond
was in zijn borst gestooten. Voor zijn oogen
trilde een waas, zijn hand vaagde het voort.
En voor hem stond een man, vergrijsd, gebogen,
als had hij jaren door een lage poort
zijn afgematte lichaam voortbewogen.
Grijs als zijn haren was zijn kleed, het stof
der wereldwegen was daar blijven hangen,
in witte wolken stond hij, maar nog trof
den Hollander het nameloos verlangen,
dat uit de diepe oogen stroomde.

En weer was het of hem een mes doorstak,
toen andermaal die stem vol weemoed sprak,
zoo helder als men enkel de gedroomde
stem mag vernemen van een verren God:
„Hoor, Decker, eeuwen liepen onze wegen
uiteen, wij volgden een verscheiden lot,
en toch: dezelfde hoogten hebben wij bestegen
en in dezelfde diepten zijn wij neergestort.
Zon, bloemen, kinderen, het erfdeel der gerusten,
zijn ons ontgaan, wij voeren op de kusten,
waar nooit een mensch verzadigd wordt.
De zee werd u een land, mij werd het land
een zee gelijk, ik worstelde met golven
van eenzaamheid en dood, maar nooit bedolven
zij mij geheel, nooit heeft mijn hart gebrand
in zulk een zuiverheid, dat ik de tijden
ontzinken mocht en dalen tot den schoot,
waar alle worstelen en lijden
verpuurd is tot een eeuwig morgenrood.
Ik weet: voor God tellen alleen de daden,
waarin de liefde van het hart ontbloeit.
Hoe zou ik, die de liefde heb verraden,
ooit van het knellend zeer worden ontboeid?
De liefde is geen schat, dien men verzaken
en weer gewinnen kan naar willekeur;
mijn hand zal aan haar zuiverheid niet raken:
met deze hand wees ik haar van mijn deur.
Gij hebt den Christus niet, als ik, zien schrijden,

bloedend en zweetend, naar den schedelberg,
van u is niet de marteling gevergd,
dat gij de maat vervuld hebt van Zijn lijden.
Wie heeft, als ik, de liefde zelf gedood?
Geen boete kan dat onheil overwinnen.
Hoe vaak de afgrond zich voor mij ontsloot,
steeds sleurt Gods hand mij weer het leven binnen...”

De oude zweeg, zijn oogen waren diep
van peillooze bekommering, zij leken
geen ziende oogen meer, maar bleeke
holten, waarin het licht verloren liep.
Den schipper was het, of hem dit verhaal
vanuit de eeuwigheid werd toegesproken,
zijn lichaam sidderde, maar ongebroken
doorstoof zijn blik de zwarte wereldzaal.
Hij sprak: „Ook ik moet lijden, maar ik zal
het woord van onderworpenheid niet uiten,
al moet ik eeuwig voor den niet te stuiten
ijskouden ademtocht van het heelal
staan opgericht. Wie heeft de schepping ingegoten
het kwaad? Wie heeft de zonde opgewekt
en ons dit barre leven ingestooten,
waar nimmer mensch naar mensch de hand uitstrekt
in vriendschap? Allen zijn elkanders beul geworden
onder Gods duldelooze schrikbewind.
Een dwaas, die nog een spoor van liefde vindt

in deze gruwelijke wereldorde!"
De ander had het hoofd gebogen,
zijn tranen drupten op den grond,
dan hief hij langzaam de vermoeide oogen
naar Decker op, die nog te hijgen stond
van drift. De oude sprak: „Vaarwel!
God zegene u, eenzaam menschenkind!"
En wilde gaan, maar Decker greep hem fel
aan beide schouders vast. Hij kon den wind
der eeuwigheid op eenmaal niet meer aan
en smeekte met gekneusde stem: „Blijf hier!
Ik kan niet eenzaam verdergaan!"
Hij scheen een opgejaagd, omsingeld dier.
De oude sprak: „Mijn weg leidt van u heen.
Ik heb de roepstem weer vernomen.
Misschien liet God ons dit gesprek slechts droomen
en waren wij ook in dit uur alleen.
Gij, in het pantser van uw haat gehuld,
ik, in het kleed van ongeboete schuld,
wij kunnen niets dan hopen en gelooven,
en wachten tot de dingen zijn vervuld..."

Onder het sneeuwen schijnsel van de maan
lag daar gelijk een donker dier de boot.
De mannen, krom en zwijgend, traden aan.
Stond in het duister niet een schim? De dood
riep uit den roes der wereld hen vandaan.
Zij volgden, huiverend en afgemat,

die fluistering. Misschien riep God hen Zelf.
De hemel was met sterren volgespat.
Hoe klein en eenzaam onder dat gewelf
bewogen zij hun lichaam, en hoe zwaar
klopte het bloed binnen hun slapen.
Nooit hadden zij hun eenzaamheid zoo klaar
gevoeld: weer kwam, een klievend wapen,
Gods doemwoord op hen neergesuisd.
Toen, als het wieken van een vogel, klonk
hen tegemoet het stille zeegeruisch.
Geen wijn, die fellere visioenen schonk
dan de verbazing om Gods scheppingskracht.
Zij waren niets, verloren in den nacht,
dan van dien grooten brand een kleine vonk,
die gloeien moest, totdat Gods hand
de vuren omstiet van den wereldbrand.

Nog waren voor den schipper alle dagen
gelijk spelonken, maar zijn haat sloeg vuur
uit de gewelven en zijn oogen zagen
de teekens weer, die in een eeuwig uur
hij boven deze wereld uit zou dragen.
Verbeten als in verren aardschen tijd
bevocht hij het geweld van God.
Hij dacht: „Maakt Hij geen einde aan den strijd,
dan vecht ik mij uit eigen kracht kapot.”
Er kwam geen einde, want er was geen dood
voor hem, den weggevloekte uit het leven.

Hij mocht zijn zwarten last niet overgeven
en vrij de leden strekken in den schoot
van zee of aarde. O, die duldelooze
honger naar stilte en ontbonden-zijn.
Hij hield den adem in van pijn:
er was geen rust dan voor de uitverkozen
zielen, die trekken op in den scharlaken
mantel der zondigheid tot voor Gods troon
en smeekten Hem, hun zonden wit te maken
als sneeuwvlokken, om wille van den Zoon.
Maar wie was zondiger: God of de mensch?
Aan welken afgrond was het kwaad ontstegen?
Een schepsel moest bestaan binnen de grens,
die het door God gesteld was, maar de wegen
des Scheppers slingerden zich voort
in de oneindigheid; zelfs wie de handen
vast aan de oogen lei, zag nog het branden
der vuren voor de hemelpoort,
waarachter God in Zijn niet aan te randen
stilte het spel der schepping gadesloeg.
Hoe zou dan hij, die nooit de oogen dichtte,
maar star en eenzaam naar den einder joeg,
zich door Gods ongenade laten richten?
En toch: wanneer de zon verging,
de zee ten Westen was met goud bevloerd,
werd hij een top van stilte toegevoerd,
waar als een wolk verwoei zijn worsteling.
Nooit op zijn eeuwenlange vaart

had hij dien berg van zaligheid aanschouwd,
want het was zaligheid, om hoog boven de aard,
gelijk een vogel, die zijn vlucht ontvouwt,
te worden opgetild en zich niet groot
te weten boven alle creatuur,
maar neerzien op de wereld, en haar nood
als eigen nood te mogen dragen;
heel het gigantisch levensavontuur
gelijk een storm te voelen jagen
door ziel en lichaam, en dan plotseling
den smetteloozen achtergrond, waartegen
de ondergaande dingen zich bewegen
geopend zien: den hemelwijden kring
van stilte, waarin elke huivering
tot onbewogenheid wordt weggestreken.
Het was de stilte, die aan Gods profeet
den Meester had verkond, het witte kleed
van eeuwigheid, dat om de wereld hangt.
En eensklaps wist hij: „Al wat ik verlangd
heb en bevochten, het was ijdelheid;
alleen in deze stilte wordt herleid
de ziel tot de essentie van haar wezen,
hier zijn de laatste tranen weggeschreid
en mag het oog den zin der schepping lezen.”

Hij keerde weer tot waar hij had geleefd,
tusschen de afgronden van goed en kwaad,
de wereld, in haar sterrenklaar gewaad,

stond koel en zwijgend om hem heen.
Hij dacht: „Hoe zei de oude man het ook?
De liefde en de ongeboete schuld...
Hoe kan ik boeten, daar God heeft geduld,
dat ik voor eeuwig langs de zeeën spook?
Ik martel Hem en mij, wat moet ik doen,
opdat ik Hem verlies of gansch behoer?
Waarom wil Hij niet spreken, zooals toen
door Zijn vervloeking ik mijzelf verloor?”

Na elken nacht rees doodelijk vermoeid
hij tot den morgen; als een dorre stam
was zijn verschijning, maar de harde vlam
in zijn gelaat was nog niet uitgebloeid.
Hij joeg de mannen op, hij zweefte hen
met zijn geweld van woorden, dat zij beefden
en knipperoogden als verbijsterden.
Het was hem niet genoeg, dat zij nog leefden:
zij moesten bloeden tot den laatsten drop,
weer mannen zijn, die in den hemel staren
en sidderend de stormen uit zien varen
naar hun weerbarstigen, gespannen kop.
Een vleug van ouden waanzin deed de boot
weer steigerend de zee doorijlen,
zij scheerde met haar rafeldunne zeilen
voorbij den hemel, een berooid despoot,
die, door een laatste golf van macht
omhooggetild, nog eenmaal zijn domein

met armen te omvamen tracht,
eer hij zich wegstort in het doodsravijn.
Zoo scheen die felle tocht, maar zij was meer:
een greep terugwaarts door de tijden,
een ademlooze worsteling om weer
de pijn der schepselen te mogen lijden,
die in de grenzen, hun door God gesteld,
den levensdag volbrengen en ten leste,
gebroken door het goddelijk geweld,
hun oogen op den hemel vesten.
Steeds had hij, blind van haat, een kust bejaagd,
die in der eeuwigheid niet is te vinden,
maar langzaam was het licht in hem gedaagd
en nu stoof het hem toe op alle winden:
door liefde wordt de schepping aangedreven,
liefde wordt door zichzelf alleen herkend,
wie rusteloos den einder tegenrent,
hem wordt het vergezicht niet prijsgegeven;
zijn eigen schaduw, als een zwarte smet,
verduistert het visioen der eeuwigheid,
hij vindt slechts de onwankelbare wet,
een muur, waaraan hij zich te pletter rijdt.
Maar hoe zou Decker, in zijn vloek gekooid,
zich doortocht banen naar het vaderland
der menschen, hij die lijf en ziel vergooid
had en reeds bijna opgebrand?
Slechts met de wapenen van haat:
drift, ongeduld, vermocht hij om te gaan.

Ook in dit uur nam hij zijn drift te baat,
om er het noodlot mee te slaan.
De hemel hing met zwarte wolken vol,
die rolden voort als kantelende rotsen.
De schipper, onaantastbaar in zijn trotsche
beslotenheid, stond voor het wereldhol.
Niets in zijn aangezicht verried
het groeien in hem van de nieuwe krachten;
wie eeuwenlang den stommen hemel ziet,
kan niet de rust der zaligen betrachten,
die daadloos overgaan naar Gods gebied;
hem wordt de liefde tot een schennend zeer,
zijn hart kan nog maar amper onderscheiden,
of dit de liefde is of dat hij weer
de barre ongenade Gods moet lijden.
Is ook de liefde louter pijn en straf?
Moet ook de mensch, die wil beminnen,
geteisterd worden tot hij, buiten zinnen,
de wereld vindt als een oneindig graf?
Hij schreeuwt opeens, de schipper, hoog en fel:
„Wat is de liefde? Wat is ongenade?
Heer, laat mij niet meer door de vuren waden
van de onzekerheid, ik kan de hel
van dit bestaan niet meer verdragen!”
Geen die hem hoort, als rook vervliegt zijn stem,
hij ziet de rotsachtige wolken jagen,
nooit zoo verlaten scheen de wereld hem.
Een wilde angstvlaag schroeit zijn oogen dicht,

hij denkt: „Ik ben voor God gelijk een doode,
de wereld is een zee van licht,
op mij drukken de eeuwen gelijk zoden,
God heeft mij weggeworpen en gericht.
Waar, in de eeuwigheid, vind ik een kameraad,
de stoere zwijgzaamheid van een genoot,
die met mij door het leven gaat
en sluit mijn oogen in den dood?”
Hij weet opeens: geen hart kan God bereiken,
als het Hem niet weerspiegeld zag
in menschelijke trekken, in den lach
en het verdriet van zijn gelijke.
Geheimen waaien door de atmosfeer,
het is of hij den diepsten grond gaat peilen
van het verborgen goddelijk beheer.
Dan stort de wind zich machtig in de zeilen,
hun donkere gebulder overstemt
het roepen van zijn hart, de golven komen
in grauwe stoeten naar de boorden stroomen,
die schudden, door de branding ingeklemd.
De hemel verderop is zwart van schepen,
hoog wappert de tuigage aan de lucht,
de schipper voelt zich door een klauw gegrepen,
als trok een adelaar hem in zijn vlucht
boven de golven en de winden mede.
En met hem vaart het schip: tusschen de vloten
komt als een wolk de „Arend” in te staan,
hij ziet den Engelschman en ook de vaan

der Nederlanden, machtig opgestooten,
als in een verren tijd. Zijn lichaam trilt:
hoe kon hij ooit zijn vaderland vergeten?
Kanonnen spuiten vuur, maar Decker gilt
door het gedreun zijn strijdroep, een bezeten,
snerpenden kreet, en als een woedend dier
bespringt de „Arend” het eskader
van Hollands vijanden. De tot een kier
vernaauwde oogen van den schipper staren
als door een nevel naar de prooi,
die hooger oprijst voor den boeg, met rompen
van donker hout, die hangen in hun stompe
geweldigheid, als leeuwen in een kooi,
onder de lucht. Dan, plotseling, bewegen
zij zich en wenden in paniek
den steven naar den horizont, zij vegen
de golven voor zich uit; een doodsmuziek
brandt in hun zeilen: weer doorliep een hooge,
snerpende oorlogskreet het wereldruim,
de „Arend” is als vlokkend schuim
op een der bodems toegevlogen
en zuigt zich aan de wanden vast.
De masten knappen, schepelingen heffen
de handen in een radeloozen tast
ten hemel op; dan, of hen bliksems treffen,
slaan zij aan dek. Reeds wil de zwarte schaar
van de vervloekten overspringen, maar
de schipper werpt gelijk een knots

zijn woord: „Terug!” op de verhitte koppen.
Zij kunnen nauwelijks de pijn verkroppen,
dat hij in hen den hoogen trots
van den triomf verstikt. Maar zie, de schuit,
die zij bespringen wilden, rijst omhoog
gelijk een boom en stort met dof geluid
in zee terug. De wijde hemelboog
staat stil en eenzaam boven hun gelaten.
De mannen huiveren, nooit was de macht
des schippers grooter, in een zwarten nacht
van raadselen zijn zij alleengelaten.

„Terug!” Hij wendde het gelaat en zocht
de vloot, wier zegepraal hij had bevochten;
de zee was leeg tot aan de hemelbochten.
In eenzaamheid hervatte hij zijn tocht.
Het vaderland, eenmaal door hem verzaakt,
stiet hem terug, geen rustplaats was beschoren
aan wie zich in een duister had verloren,
waartoe geen levende ooit was geraakt.
Het scheen, dat er iets knapte in zijn borst,
een pijn deed hem de handen samenvouwen,
zijn oogen zochten in het hemelblauwe
naar Hem, voor Wien hij nooit te buigen dorst
en Die nu plotseling had weggebrand
de laatste hunkering, die in hem woonde:
de liefde tot een mensch, een vaderland.
Hij wilde niets meer, heel zijn armoe toonde

hij aan den Schepper; een gebroken man,
die heeft de laatste wijsheid moeten leeren:
de liefde zal geen sterveling regeeren,
die haar uit eigen kracht niet vatten kan;
geen drift zal ooit het eeuwig heil bereiken,
elk vuur wordt in Gods vuur te niet gebrand,
de snelle vaarder ziet den hemel wijken,
slechts wie niet haast, betreedt het vaderland.
De schipper ziet: het is voorgoed verloren,
wat hij misdreef, raakt nimmer ongedaan,
hij zal het eeuwig land niet binnengaan,
waarvan hij nauwelijks de kust zag glore.
Hij buigt het hoofd voor Gods gerechtigheid,
voor deze liefde, die geen breuk kan dulden
in haar volkomenheid, maar alle schulden
tot menschelijke dwalingen herleidt.
Laat God dan naar Zijn feilloos oordeel richten,
hij zal geen tegenstrevende meer zijn,
wie eenmaal de gerechtigheid zag lichten,
draagt glimlachend de martelendste pijn.

De ochtendzon hing als een bleeke roos
boven de kim, naar alle zijden vloeiden
de gouden strepen uit, de golven bloeiden
onder het licht en dreven sprakeloos
voorbij den boeg. De schipper stond gebukt
aan de verschansing naar een lied te hooren,
dat hem voor duizend jaren had verrukt

en dat hij nooit volkomen had verloren:
het hooglied van het menschelijk bestaan
binnen den stillen kringloop van de dagen,
de zang van de gerusten, die niet vragen
het hopeloos waartoe en waarvandaan,
maar gaan in de omgrenzing van het leven
hun eeuwige vervulling tegemoet. —
Een lage kust kwam naderbij gedreven,
weer trilde aardsche warmte in zijn bloed.
En aldoor bleef het aan zijn ooren zingen,
hij zag landouwen, goud van zon en graan,
en jonge mannen kwamen daar gegaan
met voorhoofden, die blonken als de klingen
der zeisen, waar hun vuist om lag gebald.
De oogst was rijp: het koren en de mannen,
éénzelfde melodie hield hen gebannen,
die zingt zich uit, terwijl het lemmer valt.
Er stonden tranen in zijn aangezicht.
Waarom moest God zijn hart weer openscheuren?
Om hem opnieuw het duister in te sleuren,
waaruit hij amper zich had opgericht?
Dan hoorde hij een stem: „Zie voor u uit!”
Hij kromp ineen, geen sterveling kon spreken
met zulk een klaar en innerlijk geluid,
alsof een cello zacht werd aangestreken.
Een luwe wind bewoog langs zijn gelaat,
hij rilde, in een hemelsch welbehagen;
gelijk een kind, waarom de moeder slaat

haar mantel, voelde zij zich voortgedragen
in Gods geweld; hij zag de verre kust
tot warme blonde heuvelen uitdijen,
zoo stonden enkel Hollands duinenrijen,
als sterke mannen, van hun kracht bewust.
En binnenwaarts het land: een groen tapijt,
met vonkenschietend zilverdraad doorweven,
een wereld, die zoojuist begon te leven,
nog blonk de eerste dauw in haar habijt.
Een windvlaag roerde zacht aan struik en gras,
zoo innig kan een vrouw haar kind slechts streelen,
waarmee zij haar vervuld bestaan gaat deelen,
nadat het gansch in haar voldragen was.
En hier en daar een dorp, een donker vlak,
klein eiland in de zee der groene landen,
dat onder het ontbloeiend zonnebranden
nog sliep, alleen de lage toren stak
gelijk een kindervinger naar de lucht.
Nog verder weg: de macht van Hollands steden,
die lagen uit te rusten in hun breede
geweldigheid, er tinkte geen gerucht
op uit de zwarte webben van de straten. —
De schipper was met heel het land alleen,
gelijk een fonkelende edelsteen
had God het in zijn dorre hand gelaten.
Hij boog zich dieper neer, de gouden brand
der hemelen omwoei hem met haar vlammen.
De zonnestralen stonden gelijk stammen

boven de oostelijke kim geplant.
Begon het leven weer? Was alle kwaad
verpuurd tot licht en hij als kind herschapen?
Slechts de van God vervulde kon ontslapen
tot zulk een smetteloozen dageraad.
Met dichte oogen proefde hij den wind,
als rijpe wijn doorstroomde zij zijn leden.
Dan strompelde hij weg en zat beneden,
in zijn kajuit, een man die zich bezint,
maar vindt geen weg van gisteren tot heden,
te vreemd is alles wat hem overkwam,
hij moet de handen saamgeknepen houden,
om zich niet weg te storten in het gouden
gewaaier van de hooge levensvlam.

Het ging voorbij, ook dit. De boot lei aan
in de verborgen luwte van een haven,
die lag in bleeke eenzaamheid begraven,
geen schip voer er meer binnen of vandaan.
Tusschen de kadesteenen was het gras
venijnig sprietend opgeschoten,
wat oude huizen stonden met gesloten,
donkere blinden, en daarnevens was
een hoog gebouw, het raadhuis of de waag
der kooplui uit verleden groote dagen,
de vensterruiten waren zwart beslagen,
maar langs den gevel vloeiende zon omlaag,
zoo jong en eeuwig, dat de tijd vervagen

moest tot een blank en grenzenloos vandaag.
En ook een mensch, een enkele, ging voort
tusschen de moede huizen en de zee,
zijn stap, die in de stilte overglee,
was als de echo van een zeer oud woord.
De mannen van de „Arend”, saamgedromd,
snoeven de lucht als verontruste paarden,
luid sprak de stem, die nimmer was verstomd:
het roepen van de moederlijke aarde,
de kleine plek, waaruit hun levenskracht
eenmaal, een boom gelijk, was opgeschoten;
er woei hen weer een vleug aan van de groote,
bijna verpletterende scheppingsmacht,
waardoor het leven wordt omhooggestooten
uit eeuwigheid, den sprakeloozen nacht.
Zij schuddebolden, in hun holle oogen
brandde het licht als gloeiend staal,
zij grepen elkaar vast, bij elken ademhaal
voelden zij zich nog machtiger bewogen.
Hun zieke lichaam kon dien drang niet aan,
zij stortten brullend neer, zooals gewonden,
en bleven liggen, steunende. Zij konden
het roepend vaderland niet binnengaan.

De middag boog reeds naar den avond om,
over de kade krogen schaduwvegen,
er was niets anders dan dit schuw bewegen
onder den witgebranden dom

der hemelen. De gore manschap lag
dooreen, als vodden, op de dekken,
nog teisterde het licht met zijn gezag
hen, die zich in den dood niet mochten strekken,
maar walmden alle geuren van het graf
bij leven uit. Toen kwam daar in het witte
geweld van zon de schipper, die begaf
zich door de neerwolkende hitte
met wankelende schreden naar den kant.
De stem van God had hem opnieuw gegrepen,
hij moest zijn lichaam naar de aarde sleepen,
te diep was de vervloeking ingebrand.
Hoe gaarne was hij in zijn droom gebleven:
de ochtendzon, het blinkende visioen
van Holland; alle dingen, die weer even
hadden geleefd in schoonheid, zooals toen
hij, stug en wrokkende, hen had verlaten.
Nu stond hij, een geketende aan God,
in deze plaats; de uitgestorven straten
namen hem op; hij had zijn eeuwig lot
nooit hopeloozer met zich voortgedragen
dan op dit vaderlandsche grondgebied.
Door welk een eenzaamheid hij was geslagen,
hoe onverbiddelijk God hem verstiet,
moest hij bij elken voetstap ondervinden,
die aan de stomme straatwanden verklonk.
En toch: steeds heftiger beminde
hij Holland, dat hem alle droomen schonk,

die hem den hemel hadden ingedreven,
den hemel en de hel der eenzaamheid.
Wat zou hij kiezen, als hij weer mocht leven?
Opnieuw den eenzamen, verbeterden strijd?
Of het geruste deel der sterke mannen,
wier kracht zich in den arbeid heeft bevrijd?
Want enkel arbeid in gemeenzaamheid
vermag den wijden hemel te omspannen
en vindt de bronnen der gerechtigheid. —
Hij boog het hoofd, hij had verkeerd gekozen,
er was geen weg terug — en het was goed.
Hij zou weer scheep gaan en zijn eindeloozen
zwerftocht hervatten, Gods doel tegemoet;
het doel, waarheen de schepping werd gedreven,
het ongeweten Koninkrijk van Licht.
Hij glimlachte: wat waren dood en leven?
Zij werden weggebrand in het Gericht.

COLOPHON

Het gedicht *De Vliegende Hollander* werd begonnen in December 1940 en voltooid in Mei 1941. De eerste oplage verscheen in den zomer van 1941.

Deze tweede oplage werd gezet uit de Garamont-letter en in October 1945 gedrukt op de persen van de N.V. Lochemsche Handels- en Courantendrukkerij v.h. J. H. Scheen